

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานการดำเนินการวิจัย โดยได้เสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 - 1.5 คุณภาพผู้เรียน
 - 1.6 สาระมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 - 1.7 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
 - 1.8 การสอนตามปกติ
 - 1.9 การวัดและการประเมินผล
2. ความคิดเชิงสร้างสรรค์
 - 2.1 ความหมายความคิดสร้างสรรค์
 - 2.2 องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
 - 2.4 แนวทางส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์
 - 2.5 ขั้นตอนความคิดสร้างสรรค์
 - 2.6 เทคนิคการกระตุ้นเด็กสู่ความคิดสร้างสรรค์
 - 2.7 เกณฑ์การให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์
 - 2.8 การวัดความคิดสร้างสรรค์
3. การเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.1 ความหมายการเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.2 ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.3 ประเภทการเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.4 แนวทางส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.5 รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.6 เทคนิคการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.7 ประโยชน์การเขียนเชิงสร้างสรรค์

- 3.8 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
- 4. การใช้การ์ตูนประกอบการเรียนการสอน
 - 4.1 ความหมายของการ์ตูน
 - 4.2 ประเภทของการ์ตูน
 - 4.3 ลักษณะของการ์ตูนประกอบการเรียนการสอน
 - 4.4 วิธีเลือกใช้การ์ตูนประกอบการเรียนการสอน
 - 4.5 ประโยชน์ของการ์ตูนต่อการเรียนการสอน
 - 4.6 ความสนใจของเด็กที่มีต่อการ์ตูน
- 5. ความพึงพอใจ
 - 5.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 5.2 การวัดความพึงพอใจ
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกันจะกล่าวเกี่ยวกับ ความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

ปัญญา แก้วกีบุตร, และ สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545, หน้า 26) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่าหมายถึง หลักสูตรที่โรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้นโดยจัดทำองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งความถนัด ความสนใจ และความสามารถของนักเรียนหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนจึงมีส่วนที่เป็นแกนกลางเหมือนกันแต่แตกต่างกันในส่วนที่เพิ่มเติมตามวิสัยทัศน์ และความต้องการของบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

กรมวิชาการ (2545 ก, หน้า 5) และวัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 2) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึง ศักยภาพของมวลประชากรที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่

การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

สุนีย์ ภูพันธ์(2545, หน้า 9 – 14) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่าหลักสูตรหมายถึง

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนที่จัดขึ้นด้วย วัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร ที่กลุ่มหนึ่งจัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ ระยะเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้แก่ักเรียนโดย โรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด
4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง แก่ักเรียน เป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด
5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ซึ่งครอบคลุมความรู้และประสบการณ์ ทุกอย่างที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งจุดหมายปลายทางเป็นสิ่งที่สังคม มุ่งหวังให้เด็กได้รับ กล่าวคือผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรแล้วจะมีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้
7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียน บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ถวัลย์ มาศจรัส (2548, หน้า 52) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของ ท้องถิ่นนั้นๆ และหลักสูตรเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

กูด (Good, 1973, p.7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตร สังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น
2. หลักสูตร คือ คำสั่งหรือข้อบังคับของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียน จัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้จนจบชั้น หรือให้รับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อ ในทางอาชีพต่อไป

3. หลักสูตร คือกลุ่มวิชา และการจัดประสบการณ์กำหนดไว้ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียน และสถาบัน

โครว์ (Crow, & A. W. Crow. 1980, p.250) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

จากความหมายของหลักสูตรตามที่นักวิชาการได้ให้ไว้สรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง แผน โครงการ เนื้อหาวิชา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ มีชีวิตอยู่ในครอบครัว สังคม และโลกอย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาประเภทใดและระดับใดจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

ฮาร์ง บัวศรี (2542, หน้า 10 - 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่การปฏิบัติ หลักสูตรนำความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาหลักสูตรคือหัวใจของการศึกษา ถ้าปราศจากหลักสูตรแล้วการศึกษาย่อมดำเนินไปไม่ได้ นอกจากนี้แล้วหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กับกัปตันหรือครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร การเรียนการสอนนั้นคือ การนำหลักสูตรไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติจริงๆ เหมือนกับการที่ช่างลงมือสร้างบ้าน โดยการตอกเสาเข็ม ทำฐานราก ก่อโครงสร้างและส่วนอื่นๆ จนเป็นบ้านขึ้นมาในที่สุด ช่างต้องอาศัยแบบแปลนช่วยในการก่อสร้างฉนั้น ผู้เรียนผู้สอนก็จำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอน ฉนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง

สุนีย์ ภูพันธ์ (2545, หน้า 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงามและพัฒนาการของเด็ก

ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นอย่างไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 3) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆด้าน หลักสูตรจะชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สามารถจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จนบรรลุผลตามจุดหมายของการจัดการศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อเกิดผลตามจุดมุ่งหมายสำคัญของหลักสูตร

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2548, หน้า 6 - 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกให้กัปตัน หรือครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใด และจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรมบ้าง ต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล หรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนต้องทราบล่วงหน้าว่าจะได้เรียนรู้อะไรและจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้จะต้องมีการเตรียมการอย่างไร จึงจะสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

จากความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการปรับจุดหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้แล้ว หลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศ เปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กัปตันคอยบังคับและกำหนดทิศทางกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ คนในประเทศมีความรู้ มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 14) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. วิธีการสอนและการดำเนินการ

4. วัตถุประสงค์การเรียนการสอน
5. กิจกรรมการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ (2541, หน้า 10 – 12) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความมุ่งหมาย เป็นการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ ว่า จะจัดการศึกษาเพื่ออะไร และผู้เรียนจบหลักสูตรแล้วจะมีลักษณะเช่นใด
2. เนื้อหาสาระของหลักสูตร เป็นการกำหนดหัวข้อวิชาต่างๆ ในหลักสูตรเพื่อจัดให้ผู้เรียนได้เรียน การกำหนดเนื้อหาจะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระของหลักสูตร ต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน
3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่างได้แก่ การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการสอน
4. การประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบว่า หลักสูตรนั้นมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร ยังใช้ได้ดีในปัจจุบันหรือไม่ ทั้งนี้หากพบข้อบกพร่องของหลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุงต่อไป

ซาร์ง บัวศรี (2542, หน้า 8 – 9) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มี 9 องค์ประกอบ คือ

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (education goals and policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (types and structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (subject objectives) ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นแล้ว
5. เนื้อหา (content) หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

8. การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (curriculum materials and instructional media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2545, หน้า 18 – 19) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร (curriculum Aims)
2. เนื้อหา (content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (curriculum implementation)
4. การประเมินผลหลักสูตร (evaluation)

จากองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรโดยทั่วไปนั้นอย่างน้อยที่สุดควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน คือ

1. ความมุ่งหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
2. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อหรือเครื่องนำทางไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนการจัดทำแผนการสอนเตรียมบุคลากรและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้การนำหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลและการสอนของครูซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญเพราะครูเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กรมวิชาการ (2544 ข, หน้า 4) ได้กล่าวถึงจุดหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

6. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

7. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬาภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

8. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

9. มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเป้าหมายของโครงการเยาวชนคนดี

5. คุณภาพผู้เรียน

กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 10-11) กล่าวถึง คุณภาพผู้เรียน เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความสามารถ ดังนี้

1. สามารถอ่านได้คล่องและอ่านได้เร็วขึ้น
2. เข้าใจความหมายของคำ สำนวน โวหาร การเปรียบเทียบ จับประเด็นสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ดีความ สรุปลความ จากการอ่าน
3. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ คาดการณ์และใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตน
4. เลือกอ่านหนังสือและสื่อสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์
5. เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมาย เขียนอธิบาย เขียนชี้แจงการปฏิบัติงานและรายงาน เขียนเรื่องราวจากจินตนาการและเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงจดบันทึกความรู้ ประสบการณ์ เหตุการณ์ และการสังเกตอย่างเป็นระบบ
6. สรุปลความวิเคราะห์เรื่องที่ฟังที่ดู และเปรียบเทียบกับประสบการณ์
7. ใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือการเรียน การดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์
8. เข้าใจลักษณะของคำไทย คำภาษาถิ่น และคำภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในภาษาไทย
9. ใช้ทักษะทางภาษาเพื่อประโยชน์ได้ตามจุดประสงค์
10. ใช้หลักการพิจารณาหนังสือ พิจารณาวรรณคดีและวรรณกรรมให้เห็นคุณค่าและนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิต

11. ท่องจำบทร้อยกรองที่ไพเราะและมีคุณค่าทางความคิด และนำไปใช้ในการพูดและการเขียน

12. สามารถแต่งภาพพจน์และกลอนง่าย ๆ
13. สามารถเล่นนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านในท้องถิ่น
14. มีมารยาทการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด
15. มีนิสัยรักการอ่านและการเขียน

6. สาระมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 17) กล่าวถึง สาระมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 5 สาระ 6 มาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐานที่ 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐานที่ 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐานที่ 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา

มาตรฐานที่ 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐานที่ 4.2 สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐานที่ 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

7. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 68) กล่าวถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้ กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระที่ 2 การเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไว้ดังนี้

1. เขียนสะกดคำได้ถูกต้อง วางสระวรรณยุกต์ตามหลักการเขียนคำไทย และเขียนคำบอกถูกต้อง

2. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด และตัวบรรจงครึ่งบรรทัดได้ถูกต้องสวยงาม และคัดได้เร็ว ถูกต้องตามหลักการเขียนภาษาไทย
3. เลือกใช้คำเขียนประโยค เรื่องราวต่าง เพื่อสื่อสารได้ตรงความหมาย
4. เขียนเจตหมายลาครู เจตหมายถึงบิดามารดาได้ถูกต้องตามรูปแบบการเขียนเจตหมาย ใช้ภาษาที่สุภาพและเขียนได้ตามจุดประสงค์ของการเขียน
5. เขียนเรียงความ ย่อความ การอ่านเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง และเรื่องราวจากจินตนาการโดยใช้การเขียนโดยพัฒนางานเขียน
6. ใช้ทักษะในการเขียนบันทึกประจำวัน บันทึกข้อมูลหรือความรู้จากการอ่าน เขียนรายงานและเขียนกรอกรายการต่าง ๆ ได้ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์และใช้ตัวเลขไทยในการเขียนบันทึกและเขียนรายงาน
7. เขียนอย่างมีมารยาทโดยใช้ภาษาที่สุภาพรับผิดชอบต่อการเขียน และใช้แหล่งอ้างอิง และมีนิสัยรักการเขียน

8. การสอนตามปกติ

การจัดการเรียนการสอนตามปกติเป็นการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามคู่มือครูสำหรับกลุ่มควบคุม สร้างโดยผู้วิจัย เนื้อหาที่ใช้จัดการเรียนสอนเป็นเนื้อหาเดียวกันกับแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มทดลองซึ่งในแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการสอนบูรณาการทักษะ การอ่าน การเขียน (กรมวิชาการ, 2546, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งมีขั้นตอน 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ชี้นำ ครูให้นักเรียนดูภาพในหนังสือเรียน พูดย่อคำที่เกี่ยวข้องกับภาพแล้วอ่านคำหรือประโยคจากภาพ สนทนาเกี่ยวกับภาพ เพื่อให้รู้ความหมาย และอ่านคำตามภาพ
2. ชั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 อ่านคำใหม่ในบทเรียน อ่านคำใหม่ตามครูเป็นกลุ่มและรายบุคคล ด้วยบัตรคำหรือครูเขียนคำลงบนกระดานคำแล้วอ่านคำใหม่ในบทเรียนจากหนังสือโดยให้นักเรียนจับคู่กันอ่าน หรืออ่านเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ให้เล่นทายคำอ่าน นักเรียนหรือครูบอกคำให้นักเรียนคนอื่นชี้คำให้ถูก นักเรียนคัดคำใหม่ลงในสมุด
 - 2.2 อ่านเรื่องในบทเรียน ให้นักเรียนตั้งจุดมุ่งหมายการอ่านก่อนจะอ่านเพื่อตอบคำถามหรือจับใจความ หรืออ่านเพื่อวาดภาพหรือเขียนสรุปความ โดยดูภาพในบทเรียนแล้วสนทนาสร้างประสบการณ์พื้นฐานการอ่านในเรื่องที่จะอ่าน ให้อ่านในใจและทำกิจกรรมตามจุดมุ่งหมาย
 - 2.3 กิจกรรมหลังการอ่าน คัดคำ คัดประโยค เขียนคำบอก ทำแบบฝึกหัด เขียนใจความสำคัญ เขียนสรุปเรื่อง อภิปรายเรื่อง อ่านออกเสียงในบทเรียน เล่นบทบาทสมมุติ ทำสมุดภาพ คำอ่าน อ่านแล้วเล่าเรื่อง อ่านหนังสือเพิ่มเติม เล่นเกมการจำคำ

2.4 การสะกดคำ จะช่วยให้นักเรียนอ่านคำได้ด้วยตนเองเมื่อพบคำใหม่ และเป็นการฝึกอ่านคำให้แม่นยำและเขียนคำได้ ถูกต้องเมื่อนักเรียนสะกดคำได้ถูกต้อง อ่านคำได้แล้ว ครูให้นักเรียนเล่นเกม เช่น ครูบอกคำ ให้นักเรียนชี้คำ หากคำในบทเรียนว่ามีคำที่บอกก็คำคัดคำลงในสมุดหลังจากสะกดคำ จำคำได้แม่นยำแล้วไม่ควรสะกดอีก นอกจากอ่านไม่ได้จึงใช้สะกดคำ และต่อจากนั้นให้อ่านเป็นคำ

การสอนสะกดคำต้องสอนเขียนคำไปด้วยเสมอควบคู่กันทุกครั้งเพื่อจำรูปคำให้ได้ โดยการเห็นคำอ่าน พูดย่อสะกดคำ เขียนคำ ตรวจสอบคำจากหนังสือ หมายความว่ารู้ความหมายของคำ นำคำมาแต่งประโยคทั้งปากเปล่าและการเขียน

2.5 ส่งเสริมให้อ่านในใจ โดยอ่านตามลำพังอ่านออกเสียงกับเพื่อน กับครูตอบคำถาม

2.6 อ่านออกเสียงบทร้อยกรองตามลักษณะคำประพันธ์ เป็นเสียงธรรมชาติ อ่านทำนองเสนาะ ส่งเสริมท่องจำบทร้อยกรอง บทอาขยาน

3. ชั้นสรุป การค้นคว้ารายงาน การวาดภาพเกี่ยวกับเรื่องราวบทเรียนภาษาไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาอื่น

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนตามปกติ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามคู่มือครูของกรมวิชาการ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ

1. ชี้นำ
2. ช้สอน
3. ชั้นสรุป

9. การวัดและการประเมินผล

กรมวิชาการ (2544 ข, หน้า 19–24) ได้กล่าวถึง การวัดและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กันไป การบูรณาการหรือการประสมประสานการวัด และประเมินผลกับการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน จะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาหลายประการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนานั้น การวัดและการประเมินผลจะมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะการวัดและประเมินผลและการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยการประเมินผลจะมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ทางตรงก็คือ จะให้ข้อมูลย้อนกลับที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่วนผลทางอ้อมคือ จะเป็นสิ่งชี้แนะการเรียนการสอน ดังนั้นผู้จัดการศึกษาจึงสามารถนำผลทั้งสอง ลักษณะที่เกิดขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการจัดการศึกษาได้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ภาษาไทย

การวัดผลและประเมินการเรียนรู้ด้านภาษา เป็นงานที่ยากซึ่งต้องการความเข้าใจ ที่ถูกต้องแท้จริงเกี่ยวกับการทำงานของภาษาและการพัฒนาทางภาษา ดังนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่

วัดผลการเรียนรู้ด้านภาษา จำเป็นต้องเข้าใจหลักการของการเรียนรู้ภาษา เพื่อเป็นพื้นฐานการดำเนินงาน ดังนี้

1. ทักษะทางภาษา ฟัง พูด อ่าน เขียน ตู มีความสำคัญเท่า ๆ กัน และทักษะเหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน และความก้าวหน้าของทักษะหนึ่ง จะมีผลต่อพัฒนาการทักษะอื่น ๆ

2. ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาความสามารถทางภาษาเช่นเดียวกับทักษะการคิด ทักษะทางสังคม เมื่อผู้เรียนมีโอกาสใช้ภาษาตามความต้องการที่แท้จริงของตนเอง และในสภาพการณ์จริงทั้งในบริบททางวิชาการในห้องเรียน และชุมชนที่กว้างออกไป

3. ผู้เรียนต้องเรียนรู้การใช้ภาษาพูด ภาษาเขียนอย่างถูกต้องด้วยการฝึกฝนมิใช่ การเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษาแต่อย่างใด การเรียนการใช้ภาษาที่ประกอบด้วยไวยากรณ์ การสะกดคำ และเครื่องหมายต่าง ๆ จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเมื่อผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางภาษาของตน

4. ผู้เรียนทุกคนต้องผ่านขั้นตอนการพัฒนาทางภาษาเช่นเดียวกัน แต่จะต่างกัน ในจังหวะก้าว และวิธีการเรียนรู้

5. ภาษาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดหลักสูตรที่ให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญ และเห็นคุณค่าของเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภูมิหลังทางภาษา และความหลากหลายของภาษาจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้

หลักการของการประเมินผลในชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ กรมวิชาการ (2544 ข, หน้า 89-93) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

ประการแรก : การประเมินผลในชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน

ประการที่สอง : การประเมินผลจะต้องใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

ประการที่สาม : การประเมินผลจะต้องมีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ และยุติธรรม การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินผลการเรียน

หลังจากที่ผู้สอนกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนจะต้องพิจารณา กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวทั้งนี้ โดยพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ ต่อไปนี้

1. ผลการเรียนรู้ที่ต้องการจากกิจกรรมการเรียนการสอน

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการเรียนรู้ได้มาจากมาตรฐานการเรียนรู้ ระดับต่างๆ ซึ่งถูกกำหนดไว้โดยครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ต่างๆ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จะนำไปสู่การเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เช่น ผู้สอนกำหนดว่า ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ คือความสามารถในการเขียนบทความเพื่อ โน้มน้าวชักชวน ผู้สอนจะต้องเก็บรวบรวมตัวอย่างผลงานที่เคยมอบหมายให้ผู้เรียนได้จัดทำ เกี่ยวกับเรื่องนี้และประเมินโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดผลการประเมินจึงจะเที่ยงตรง เชื่อถือได้

แต่ถ้าผู้สอนใช้แบบทดสอบชนิดเลือกตอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ถือว่าผู้สอนใช้วิธีการไม่เหมาะสม

2. ความมุ่งหมายของการประเมิน และใครจะเป็นผู้นำผลการประเมินไปใช้

ความมุ่งหมายของการประเมิน และผู้จะนำผลการประเมินไปใช้ จะช่วยให้สามารถเลือกใช้วิธีการประเมินได้เหมาะสม รวมทั้งสามารถกำหนดแนวทางในการรายงานผลการประเมินได้

การประเมินเพื่อวินิจฉัย จุดเด่น - ข้อด้อย ในการเรียนกับการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน มีความมุ่งหมายต่างกัน การประเมินเพื่อวินิจฉัย ต้องการข้อมูลเพื่อการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนดังนั้นวิธีการประเมินจะมีลักษณะที่มุ่งเน้นในรายละเอียดทุกขั้นตอนแห่งการเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เหมาะที่จะนำมาใช้ระหว่างกระบวนการเรียนการสอน ส่วนการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนจะเป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้ทั้งหมด แนวทางการวัดจึงมีลักษณะที่นำมาเฉพาะเป้าหมายหลักสำคัญที่จะแสดงภาพรวมเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนตามความคาดหวังมาประเมิน เป็นต้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการเรียนของผู้เรียน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการประเมินโดยทั่วไปเช่น การสังเกต การตรวจงานหรือผลงาน การทดสอบความรู้ การตรวจสอบการปฏิบัติและการแสดงออก อย่างไรก็ตามมีการนำเสนอแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาจากเป้าประสงค์ของการประเมินที่เฉพาะเจาะจงในรายละเอียด เพื่อข้อมูลที่ได้จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อ การปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ดังนี้

1. การให้ตอบแบบทดสอบ ทั้งในลักษณะที่เป็นแบบเลือกคำตอบ ได้แก่ ข้อสอบแบบเลือกตอบ ถูก - ผิด และข้อสอบชนิดให้ผู้สอนสร้างคำตอบ ได้แก่ เติมข้อความในช่องว่าง คำตอบสั้นเป็นประโยค เป็นข้อความ เป็นแผนภูมิ

2. การดูจากผลงาน เช่น เรียงความ รายงานวิจัย บันทึกประจำวัน รายงานการทดลอง บทละคร บทร้อยกรอง แฟ้มผลงาน เป็นต้น ผลงานจะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นการนำความรู้และทักษะไปใช้ในการปฏิบัติงานของผู้เรียน

3. การปฏิบัติ โดยผู้สอนสามารถสังเกตการนำทักษะและความรู้ไปใช้ โดยตรงในสถานการณ์ที่ให้ปฏิบัติจริง วิธีการนี้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการประเมินการปฏิบัติที่มีระเบียบ ข้อบังคับ เช่นการร้องเพลง ดนตรี พลศึกษา การโต้วาที การกล่าวสุนทรพจน์ละครเวที ดูกระบวนการ วิธีการนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ กระบวนการคิดของผู้เรียนมากกว่าที่จะดูผลงาน หรือการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้กระบวนการคิดที่ผู้เรียนใช้วิธีการ ที่พบว่าครูผู้สอนใช้อยู่เป็นประจำในกระบวนการเรียนการสอน คือการให้นักเรียนคิดตั้ง ๆ การตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ โดยครูจะเป็นผู้สังเกตวิธีการคิดของผู้เรียน วิธีการเช่นนี้เป็นกระบวนการที่จะ

ให้ข้อมูลเพื่อการวินิจฉัย และเป็นข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเหมาะกับการประเมินพัฒนาการด้านคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะนิสัย

จากการประเมินที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่4 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประเมินตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจะประเมินความคิดสร้างสรรค์ และความพึงพอใจ โดยใช้ วิธี สังเกต การตรวจผลงานและการทดสอบความรู้

ความคิดเชิงสร้างสรรค์

1. ความหมายความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคลทุกคน มากบ้างน้อยบ้าง แตกต่างกันออกไป ความคิดสร้างสรรค์คืออะไรนั้น ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

ประกาศรี สีหะอำไพ (2531, หน้า 25) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ การประมวลความคิดเห็นอย่างเป็นลำดับตั้งเป็นสมมติฐานรวบรวมข้อมูล พิสูจน์สมมติฐานเหล่านั้นจนได้ผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ความคิดที่สร้างสรรค์ขึ้นนี้แตกต่างจากความคิดอื่นหรือเกณฑ์ที่เคยมีอยู่เป็นผู้ริเริ่มโดยใช้ความสามารถแหวกแนวจากระบบดั้งเดิมหรือแนวคิดเก่าไปสู่รูปแบบทางความคิดที่ใหม่กว่า

กรมวิชาการ (2532, หน้า 2) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดริเริ่ม

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2535, หน้า 2) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ในเชิงผลิต (product) ผลงานนั้นต้องเป็นงานที่แปลกใหม่และมีคุณค่า กล่าวคือใช้ได้โดยมีคนยอมรับ ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ในเชิงกระบวนการ (process) กระบวนการคิดสร้างสรรค์ คือ การเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งของหรือความคิดที่มีความแตกต่างกันมากเข้าด้วยกันถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์เชิงบุคคลบุคคลนั้นจะต้องเป็นคนที่มีความแปลกเป็นตัวของตัวเอง

สุจิต เพียรชอบ (2539, หน้า 142) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดที่มีอิสระเป็นของตนเองในการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า รู้จักปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แยกแยะ สรุปตีความ สิ่งที่ได้พบได้เห็นได้รู้จักแล้วสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ขึ้นมานอกจากนั้นยังหมายรวมถึงการรู้จักคิดแก้ปัญหาได้หลายๆ วิธีการอีกด้วย

สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 9) หมายถึงกระบวนการทางปัญญาที่สามารถขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิมสู่ความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดเดิมและเป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

จากนิยามความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์สิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเข้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วยความสามารถในการคิดความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่มให้ได้คำตอบที่แปลกใหม่ทว่าไม่มีใครคิดมาก่อน โดยที่ผลงานต้องมีประโยชน์หรือมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับ

2. องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ กรมวิชาการ (2532, หน้า 8-10) อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่ใช้ในการแก้ปัญหา เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ใหม่ๆ เป็นความสามารถของบุคคลที่จะประยุกต์ใช้กับงานหลาย ๆ ชนิด

1. ความคิดริเริ่ม (originality) หมายถึง ความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา ความคิดริเริ่มจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก

2. ความคล่องในการคิด (fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณที่มากในเวลาจำกัด แบ่งเป็น

2.1 ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (word fluency) ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคิดคล่องแคล่วทางด้านการโยงสัมพันธ์ (associational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคล่องแคล่วทางด้านการแสดงออก (expressional fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค คือความสามารถที่จะนำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (ideational fluency) เป็นความสามารถในการเลือกความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุดภายในเวลาที่กำหนด

3. ความคิดยืดหยุ่น (flexibility) เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดได้หลายอย่างอย่างอิสระ

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (adaptive flexibility) เป็นความสามารถที่จะเกิดได้หลากหลาย และสามารถคิดดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายสิ่งได้

4. ความคิดละเอียดลออ (elaboration) คือ ความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อารี พันธุ์ณี (2545, หน้า 207) จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การสร้างสภาพแวดล้อม การจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวย วิธีการอบรมเลี้ยงดูเทคนิควิธีการสอนที่ถูกต้องเหมาะสมจากที่บ้านและโรงเรียนมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

จากการศึกษาด้านองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์จะพบว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นประกอบด้วยความคิดที่สำคัญ ๆ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดริเริ่ม เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่แปลกใหม่ รู้จักการแสวงหาคำตอบที่หลากหลายวิธี เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ดีและมีคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และพัฒนาการเขียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียน ดังนั้นการรู้จักพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ดี

3. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

กรมวิชาการ (2536, หน้า 16 - 17) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข
2. แสดงและเน้นให้เห็นว่าความคิดของเขามีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์
3. ให้ความสนใจและเห็นใจต่อบุคคลที่มีความแหวกแนวจากผู้อื่น
4. อย่าพยายามกำหนดแบบเพื่อให้ทุกคนมีความคิดและบุคลิกภาพเดียวกัน
5. อย่าสนับสนุนหรือให้รางวัลเฉพาะผลงานที่มีผู้ทดลองทำเป็นที่ยอมรับกันแล้ว ควรให้ผลงานแปลกใหม่มีโอกาสได้รับรางวัลและคำชมเชยบ้าง
6. ส่งเสริมให้ใช้จินตนาการของตนเอง โดยยกย่องชมเชยเมื่อมีจินตนาการแปลกใหม่และมีคุณค่า
7. กระตุ้นและส่งเสริมให้เรียนรู้ด้วยตนเอง
8. ส่งเสริมให้ถามและให้ความสนใจต่อคำถาม รวมทั้งชี้แนะแหล่งคำตอบ
9. ตั้งใจและเอาใจใส่ความคิดแปลก ๆ ของบุคคลด้วยใจเป็นกลาง
10. พึงระลึกว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะต้องใช้เวลาและค่อยเป็นค่อยไป

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542, หน้า 161) กล่าวว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทำได้ดังนี้

1. ทำสิ่งที่คุ้นเคยให้แปลก
2. ทำสิ่งที่แปลกให้คุ้นเคย

3. ให้อเวลาในการคิด
4. คิดในเชิงสมมติอยู่เสมอ
5. คิดอย่างคลุ่มเครือ
6. ไม่ยึดติดกับความถูกต้องหรือความผิดพลาด
7. มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศในการยอมรับความคิดซึ่งกันและกัน โดยไม่ยึดติดกับคำตอบเพียงคำตอบเดียว พยายามโยงความคิดใหม่กับความคิดเดิมเพื่อพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล

นับเป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ที่ค้นพบวิธีการวัดความคิดสร้างสรรค์หลายวิธีการ และได้พัฒนามาเป็นลำดับ การวัดความคิดสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาประการหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้เจริญถึงขีดสูงสุดให้เด็กสามารถคิดสร้างสรรค์และสร้างผลงานที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและต่อสังคมโดยส่วนรวม

4. แนวทางส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในเยาวชนไทยเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาเกิดขึ้นตลอดเวลา เยาวชนต้องฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อช่วยแก้ปัญหาในสังคมเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีนักการศึกษาได้ให้แนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กไว้ดังนี้

อารี รังสินันท์ (2532, หน้า 15) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะบางประการในด้านความคิดสร้างสรรค์ ที่เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้นคือมีความอยากรู้อยากเห็น มีความประหลาดใจ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะทำดีที่สุด ชอบเดา ชอบตั้งสมมติฐานตัดสินใจได้เด็ดขาด ชอบเสี่ยง ชอบผจญภัย มีความเชื่อมั่นในตนเอง ช่างคิด ช่างฝัน มีความมานะบากบั่น อารมณ์ขัน ไม่ชอบคล้อยตามอย่างง่าย ทำงานเพื่อความสุขของตนเอง โดยมีได้หวังผลตอบแทนหรือการยกย่องของคนอื่น มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำ สามารถแก้ไขดัดแปลงวิธีการ และทำงานได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการคิดอย่างกว้างขวาง (Divergent Thinking) และความคิดริเริ่ม

สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 30-31) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ครูผู้สอน ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กระบวนการคิด เป็นการสอนที่เพิ่มทักษะความคิดด้านต่างๆ เช่น ความคิดจินตนาการ ความคิดเอกมัย ความคิดอเนกนัย ความคิดวิจารณ์ญาณ ความคิดวิเคราะห์ ความคิดสังเคราะห์ ความคิดแปลกใหม่ ความคิดหลากหลาย ความคิดยืดหยุ่น ความคิดเห็นที่แตกต่างและการประเมินผล

2. ผลผลิต เป็นสิ่งที่ชี้ให้เราเห็นหลายสิ่งหลายอย่างของการคิด เช่น วิธีคิด ประสิทธิภาพทางความคิด การนำความรู้ไปสู่การนำไปใช้ จุดสำคัญในการสอนว่าจะพิจารณา เกณฑ์ของผลผลิตอย่างไรนั้น ควรกำหนดให้เด็กรู้จักระบุจุดประสงค์ของการทำงานรู้จักประเมิน การทำงานของตนเองอย่างใช้เหตุผล มีความพยายามและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตจริง

3. องค์ความรู้พื้นฐาน เป็นการให้โอกาสเด็กได้รับความรู้ผ่านสื่อและทักษะหลาย ด้านโดยใช้ประสาทสัมผัสหรือความรู้ที่มาจากประสบการณ์ที่หลากหลาย และมีแหล่งข้อมูลที่ ต่างกัน ทั้งจากหนังสือ ผู้เชี่ยวชาญ การทดสอบด้วยตนเองและที่สำคัญคือให้เด็กได้สร้าง ความรู้จากตัวของเขาเอง

4. สิ่งที่ทำหาย การหางานที่สร้างสรรค์และมีมาตรฐานให้เด็กได้ทำ

5. บรรยากาศในชั้นเรียน การให้อิสระเสรี ความยุติธรรม ความเคารพในความ คิดเห็นของเด็ก ให้เด็กมั่นใจว่าจะไม่ถูกลงโทษหากมีความคิดที่แตกต่างจากครู หรือ คิดว่าครู ไม่ถูกต้อง ยอมให้เด็กล้มเหลวหรือผิดพลาด (โดยไม่เกิดอันตราย) แต่ต้องฝึกให้เรียนรู้จาก ข้อผิดพลาดที่ผ่านมา

6. ตัวเด็ก การสนับสนุนให้เด็กมีความเชื่อมั่นตนเอง ความเคารพตนเอง ความ กระหายใคร่รู้

7. การใช้คำถาม สนับสนุนให้เด็กถามคำถามของเขาหรือครูผู้สอนใช้คำถามนำ กระตุ้นให้เด็กคิด

8. การประเมินผล หลีกเลี่ยงการประเมินที่ซ้ำซากหรือเป็นทางการอยู่ตลอด สนับสนุนให้เด็กประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและประเมินร่วมกับครู

9. การสอนและการจัดหลักสูตร การผสมผสานกับวิชาการต่าง ๆ เพราะสามารถใช้ได้กับทุกวิชา ลองให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่มีคำตอบที่ดีที่สุด หรือคำตอบที่ตายแล้ว คำตอบที่ คลุมเครือหรือเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ ครูเป็นผู้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กไม่ใช่เป็นผู้สั่งการ

10. การจัดระบบในชั้นเรียนให้เด็กได้ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้นปรับระบบ ตารางเรียนให้ยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถที่หลากหลาย จัดกลุ่ม การสอนหลายๆ แบบ เช่น จับคู่ กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่และสอนแบบเดี่ยว นอกจากนี้ ควรจัด ห้องเรียนให้แตกต่างกันไปในแต่ละเวลา สถานที่ เช่น บางห้อง บางเวลา ไม่มีที่นั่ง

สรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของเด็ก การจัด บรรยากาศในชั้นเรียนและในโรงเรียนมีผลอย่างมากในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ห้องเรียนที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความคิดแปลกๆ ใหม่ๆ และให้อิสระในการคิดย่อมส่งเสริมใน การคิดสร้างสรรค์มากกว่าการเรียนในรูปแบบที่เคร่งครัดและมีระเบียบตลอดเวลา นอกจากนี้ควร ส่งเสริมให้เด็กปลอดภัยและมีความมั่นใจในตนเองที่จะคิดและทำสิ่งต่างๆ โดยครูเป็นผู้ให้ กำลังใจและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ตามความสามารถของตนเองซึ่งครูจำเป็นต้อง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดด้านความคิดสร้างสรรค์

5. ขั้นตอนความคิดสร้างสรรค์

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา(2542, หน้า 159) ได้แบ่งขั้นตอนความคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ (preparation) เป็นระยะการรวบรวมข้อมูลและเป็นขั้นของการคิดพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ
2. ขั้นฟักตัว (incubation) เป็นขั้นตอนการพยายามคิดมองหาถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาพิจารณาเพื่อทำการเชื่อมโยงหรือผสมผสานต่อไป
3. ขั้นการกระจ่างชัด (insight) เป็นขั้นที่สามารถคิดได้ เกิดความกระจ่างชัดมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่
4. ขั้นตรวจสอบ (verification) เป็นขั้นของการลงมือตรวจสอบว่าความคิดเห็นเป็นจริงหรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ เพื่อดังเป็นกฎเกณฑ์ต่อไป

6. เทคนิคการกระตุ้นเด็กสู่ความคิดสร้างสรรค์

บาร์เรตต์ (Barrett, 1992) ให้คำแนะนำที่คุณสามารถใช้กับลูก คุณสามารถใช้กับศิษย์ได้ดังนี้

1. คลุกคลีกับคนสร้างสรรค์
2. เมื่อมีความคิดใหม่ๆ อย่าลืมนั่นที่กลองสมุด มิฉะนั้นคุณจะไม่ลืมมันเสียสิ้น
3. สร้างอารมณ์ขันให้ตัวเองเสมอๆ หัวเราะและยิ้มเข้าไว้ อ่านหนังสือการ์ตูน (ที่ตลกๆ) ดูรายการตลก (ที่ไม่หยาบคาย) แหย่เพื่อนให้ขำ พูดคำตลกๆ หรือให้คนอื่นขบขัน
4. คิดเสมอว่าทุกอย่างเป็นไปได้ จงฝันเข้าไว้
5. พยายามคิดถึงคนในแง่ดี ถ้าคิดได้บ้างก็จดไว้ (จดไว้ให้ตัวเองเห็น)
6. กระตุ้นด้วยคำถาม ถ้า.....เช่น จะเกิดอะไรขึ้น ถ้าไถ่ขายหมดโลก.....ถ้าปัจจุบันยังมีไดโนเสาร์อยู่ จะเป็นอย่างไร

7. คิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ทางใหม่ ๆ ที่จะแก้ปัญหา
8. เล่นเกม สมมติว่า.....สมมติว่าคนมีหางและมีปีก จะทำประโยชน์อะไรได้บ้าง...สมมติว่าเธอเป็นนก เธอจะทำอะไร..... ฯลฯ

9. อย่ามองข้ามความคิดเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจเป็นทางออกที่ปัญหาใหม่ ๆ ได้ เช่น หมอคนหนึ่งไปที่บึง ถูกปลิงเกาะขาและดูดเลือด หมอคนนี้เกิดความคิดขึ้นมาทันทีว่าเขาอาจใช้ความสามารถเฉพาะตัวของเจ้าปลิงนี้แก้ไขปัญหาคอนไข้เลือกคั้งได้ จึงใช้ปลิงดูดเลือดที่ตั้งอยู่ในหูของคนไข้สำเร็จเป็นรายแรกที่บอสตัน ปี ค.ศ. 1987

10. ค้นหาหนทางที่แสดงออกถึงความสามารถที่สร้างสรรค์ของคุณให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการวาดภาพ การจัดดอกไม้ ถ่ายภาพ ทำกับข้าว แสดงละคร พูด แต่งบทประพันธ์ การประดิษฐ์ต่าง ๆ ฯลฯ

11. ถ้าเด็กมีอาการเหม่อ หรือฝันกลางวัน อย่าไปตำหนิติเตียน ปล่อยให้เขาฝัน

จนจบเพราะการฝึกกลางวัน เป็นอาการ “ฟุ้งฟักทางความคิด” อย่างหนึ่งของเด็ก ๆ

12. ถ้าเด็กถนัดมือซ้าย อย่างบังคับให้เขาเขียนมือขวา อย่างไรก็ดี ควรหัดให้เด็กที่ถนัดซ้ายหรือขวาได้ใช้มืออีกข้างหนึ่งทำงานเท่า ๆ กัน จะช่วยทำให้สมองของเราทำงานอย่างสมดุลมากขึ้น

13. สนับสนุนให้เด็กเล่นเกมที่ใช้การขบคิดและวางแผน เช่น หมากรุก บริดจ์ โอเทลโล หมากฮอส ฯลฯ

14. ฝึกโยคะท่าเอาศีรษะลงดินดูบ้าง จะพบว่าทำให้สมองแจ่มใสขึ้นเพราะเลือดวิ่งขึ้นสมองมากขึ้น

15. พยายามใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ กระตุ้นของหรือน้ำหนัก แทนที่จะใช้เครื่องมือซึ่งดวงวัด

16. ลองทำการบ้านโดยไม่ใช้เครื่องทุ่นแรงเช่น เครื่องคิดเลข คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

17. ลองทำเรื่องที่ยังไม่จบ เช่น เวลาอ่านหนังสือที่ยังเขียนไม่จบ ให้เด็ก ๆ

ลองเขียนเรื่องต่อให้จบตามจินตนาการของเขา

18. คิดคำที่ลงท้ายด้วยใจ.....น้ำ ฯลฯ คิดคำที่ขึ้นต้นด้วย กิน.....มะ..... ฯลฯ

19. ให้เด็กสมมติว่ากำลังเดินทางเข้าไปในความคิดของตนเอง สมมติว่ากำลังเข้าไปในสมองของตนเอง.....สมมติว่าเดินเข้าไปในระบบทางเดินอาหารของตนเอง.....สมมติว่ากำลังเดินไปในหุบเขาและริมห้วย

20. ให้เด็กแยกแยะความก้าวร้าวกับความเชื่อมั่นในตนเอง หรือการยืนยันความคิดของตนให้ถูกวิธี ให้เห็นว่าการท้าทายตั้งต้นอย่างไม่มีความรู้จริงต่างจากความคิดที่เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นเพียงใด

7. เกณฑ์การให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์

กรมวิชาการ (2536, หน้า 51) โดยในแต่ละกิจกรรมตรวจให้คะแนน 3 ด้าน คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง และความคิดยืดหยุ่น ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม ให้พิจารณาจากสัดส่วนของความถี่ของคำตอบของนักเรียนทั้งหมดตามวิธีการของคอปเปลีย์ คำตอบใดที่กลุ่มตัวอย่างตอบซ้ำกันมากๆ ก็ให้คะแนนน้อยหรือไม่ได้เลย ถ้าคำตอบยิ่งซ้ำกับคนอื่นน้อยหรือไม่ซ้ำกับคนอื่นเลยก็จะได้คะแนนมากขึ้น เกณฑ์การให้คะแนนยึดหลักดังนี้

คำตอบซ้ำ	12 % ขึ้นไป	ให้	0	คะแนน
คำตอบซ้ำ	6 - 11 %	ให้	1	คะแนน
คำตอบซ้ำ	3 - 5 %	ให้	2	คะแนน
คำตอบซ้ำ	1 - 2 %	ให้	3	คะแนน
คำตอบไม่ซ้ำ		ให้	4	คะแนน

2. ความคิดคล่อง หมายถึง คะแนนที่ได้จากการนับจำนวนคำตอบทั้งหมดที่แตกต่างกันให้คะแนนคำตอบละ 1 คะแนน และไม่คำนึงว่าคำตอบเหล่านั้นจะไปซ้ำกับคำตอบของคนอื่น

3. ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง คะแนนที่ได้จากการนับจำนวนคำตอบที่เกิดขึ้นหลายประเภท ให้คะแนนคำตอบละ 1 คะแนน และไม่คำนึงว่าคำตอบเหล่านั้นจะไปซ้ำกับคำตอบของคนอื่น

คะแนนความคิดสร้างสรรค์หาได้จาก ผลบวกคะแนนความคิดริเริ่มความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ในแต่ละกิจกรรมรวมกัน เป็นผลบวกของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละคน

อารี พันธุ์ณี (2545, หน้า 224) กล่าวไว้ว่าการตรวจให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ความคิดคล่องตัว (fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบให้ได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีปริมาณการตอบสนองได้มากในเวลาจำกัด คะแนนความคิดคล่องตัวคือคะแนนที่ได้จากการวาดภาพที่ชัดเจน สื่อความหมายได้ในแต่ละกิจกรรม เช่น กิจกรรมชุดที่ 1 ความคิดคล่องตัวสูงสุด 10 คะแนน และกิจกรรมชุดที่ 3 คะแนนความคิดคล่องตัว 30 คะแนน

2. ความคิดริเริ่ม(originality)หมายถึงความสามารถของบุคคลในการคิดสิ่งแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับผู้อื่น โดยใช้เกณฑ์คำตอบที่เด็กตอบมากตั้งแต่ 1 - 5 เปอร์เซนต์ จัดเป็นความคิดแปลกและได้คะแนนมากที่สุด คำตอบที่นักเรียนตอบมากกว่า 5 เปอร์เซนต์ จัดเป็นความคิดธรรมดา ได้คะแนนต่ำตั้งแต่ศูนย์ขึ้นไป

3. ความคิดละเอียดลออ (elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์แล้วทำให้ภาพชัดเจนและได้ความหมายสมบูรณ์ ดังในภาพที่มีรายละเอียดแต่ละส่วนให้คะแนนส่วนละ 1 คะแนน การคิดคะแนนความคิดละเอียดลออในช่วงคะแนน เช่นจาก 1-5 เท่ากับ 1 คะแนน เป็นต้น

4. ความคิดยืดหยุ่น (flexibility) หมายถึง ความสามารถในการคิดได้หลายทิศทาง หลายประเภท หลายชนิด หลายกลุ่ม และคำตอบไม่ได้อยู่ในกลุ่มหรือประเภทเดียวกัน เช่น วงกลมวาดเป็นรูปอะไรก็ได้บ้าง คำตอบเป็น ลูกฟุตบอล ลูกเทนนิส ลูกกอล์ฟ ลูกบาสเกตบอล จานข้าว หน้าปัดนาฬิกา เหรียญสตางค์ ดวงดา ปากถ้วยแก้ว พัดลม กระดุม แหวน ดวงไฟรถยนต์ เป็นต้น เมื่อนำคำตอบมาจัดประเภท สามารถจัดได้เป็นประเภท ดังนี้

4.1 เครื่องกีฬา ได้แก่ ลูกฟุตบอล ลูกเทนนิส ลูกกอล์ฟ ลูกบาสเกตบอล

4.2 เครื่องประดับ ได้แก่ แหวน หน้าปัดนาฬิกา

4.3 เครื่องใช้ในครัว ได้แก่ จานข้าว ปากถ้วยแก้ว

- 4.4 อุปกรณ์รถยนต์ ได้แก่ ดวงไฟรถยนต์
- 4.5 เครื่องใช้ในบ้าน ได้แก่ พัดลม
- 4.6 อวัยวะ ได้แก่ ดวงตา
- 4.7 เงิน ได้แก่ เหรียญสตางค์

ความคิดยืดหยุ่นในตัวอย่างสามารถแบ่งได้ถึง 7 ประเภทหรือกลุ่มก็จะได้คะแนนกลุ่มละหรือประเภทละ 1 คะแนน รวมเป็น 7 คะแนน

อารีย์ รังสีพันธ์ (2528, หน้า 220) ได้ศึกษาแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ในประเทศไทยโดยการศึกษาจากแนวคิดของนักจิตวิทยา เช่น กิลฟอร์ด ทอแรนซ์ โดยนำเอาแบบทดสอบเดิมมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับเด็กไทย เช่น ในเรื่องคำสั่ง คำชี้แจง การดัดแปลงสิ่งเร้าที่กำหนด แต่หลักใหญ่ยังคงเดิม คือ เน้นการกำหนดสิ่งเร้าที่ช่วยให้เด็กคิดและวัดองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัว และความคิดละเอียดลออเช่นกัน

การตรวจให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ จัดแบ่งตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งในที่นี้มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. ความคิดคล่องแคล่ว (fluency)

การตรวจให้คะแนนความคิดคล่องแคล่วให้นับจากจำนวนภาพที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ในกิจกรรมชุดที่ 2 ความคิดคล่องแคล่วทั้งหมดหรือสูงสุดจะเท่ากับ 10 คะแนน และให้ใส่ไว้ในกระดาษตรวจให้คะแนน หรือ Worksheet กิจกรรมชุดที่ 3 ความคิดคล่องแคล่วสูงสุดจะเท่ากับ 30 แต่ก่อนจะเริ่มควรตรวจสอบดูว่าภาพนั้นชัดเจนไหม หรือถ้าวาดภาพซ้ำกันก็จะให้คะแนนเพียงภาพเดียว คะแนนทั้งหมดของกิจกรรมชุดที่ 3 ให้ใส่ในความคิดคล่องแคล่ว กิจกรรมชุดที่ 3 ในกระดาษตรวจให้คะแนน

2. ความคิดริเริ่ม (originality)

การให้คะแนนความคิดริเริ่มขึ้นอยู่กับความถี่ทางสถิติของภาพที่แตกต่างไปจากธรรมดา การตอบของกลุ่มตัวอย่างในการให้คะแนนความคิดริเริ่มให้ดูที่ภาพเป็นหลัก ไม่ใช่ดูชื่อที่กำกับไว้

3. ความคิดละเอียดลออ (elaboration) ในการให้คะแนนความคิดละเอียดลออ มีดังนี้

3.1 แต่ละภาพให้คะแนนต่ำสุด 1 คะแนน

3.2 ส่วนละเอียดที่ต่อเติมภาพ เพื่อขยายหรืออธิบายภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถือเป็น "ความคิดละเอียดลออ"

ดังนั้น การตรวจให้คะแนนความคิดละเอียดลออ คือให้ 1 คะแนนต่อส่วนละเอียดแต่ละส่วนที่ต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ขึ้น ไม่ว่าจะต่อเติมในตัวสิ่งเร้าหรือขอบ หรือส่วนที่ว่างรอบ ๆ สิ่งที่กำหนดให้อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต่อเติมจะต้องดูแล้วสมจริงและมีความหมาย

เกณฑ์การให้คะแนนความคิดละเอียดลออ มีดังนี้

1. ส่วนละเอียดทุก ๆ ส่วน แต่ถ้าซ้ำกันให้เพียง 1 ส่วน
2. การระบายสี เพื่อเน้นความสมจริงมากขึ้น
3. การแรเงา ใช้สีอ่อนหรือแก่
4. การตกแต่งประดับประดาภาพให้มีความหมายมากขึ้น
5. การตกแต่งที่ทำให้ภาพเปลี่ยนแปลง และมีความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
6. ส่วนละเอียดที่ขยายเพื่อประกอบความเข้าใจภาพมากขึ้นโดยไม่ต้องมี

คำอธิบาย

ผู้วิจัยเลือกใช้ เกณฑ์การให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ อาร์ พันธ์มณี เนื่องจากมีการประเมินทั้ง 3 ด้าน คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง และความคิดยืดหยุ่น และมีการแยกรายละเอียดของแต่ละด้านไว้ชัดเจนและศึกษากันมาเป็นเวลานานแล้ว

8. การวัดความคิดสร้างสรรค์

การศึกษาค้นคว้าในเรื่องการวัดความคิดสร้างสรรค์ได้พยายามศึกษาและพัฒนามาเป็นลำดับ โดยเฉพาะการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ซึ่งพอประมวลสรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต หมายถึง การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเชิงสร้างสรรค์

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 209) ได้ศึกษาแบบต่างๆ ของความคิดจินตนาการและได้ใช้วิธีการสังเกตเป็นวิธีการวัดวิธีหนึ่งในหลายๆ วิธี เขาพยายามที่จะวัดความคิดจินตนาการของเด็กจากพฤติกรรมการเล่นและการทำกิจกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมการเลียนแบบ การทดลอง การปรับปรุงและตกแต่งสิ่งต่างๆ การแสดงละคร การใช้คำอธิบายและบรรยายให้เกิดภาพพจน์ชัดเจนตลอดจนการเล่านิทาน การแต่งเรื่องใหม่ การเล่นและคิดเกมใหม่ๆ ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงความรู้สึกซาบซึ้งต่อความสวยงาม เป็นต้น

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 209) ได้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเล่นเกมบ้าน การตั้งชื่อแปลกๆ ลักษณะความเป็นผู้นำ การสร้างหรือการต่อไม้บล็อกของเด็ก เป็นต้น และมาร์ก็ยังสรุปข้อคิดได้ว่า ไม่มีวิธีทดสอบวิธีใดเพียงวิธีเดียวที่จะวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ครอบคลุมทุกด้านและวิธีทดสอบหนึ่งๆ จะไม่สามารถวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ทุกวัยและทุกระดับชั้นเขาได้ยกตัวอย่างให้เห็นว่า เด็กโตมักจะสนใจและตั้งชื่อได้แปลก พิสดาร และจินตนาการมากกว่า ในขณะที่เด็กโตจะสนใจกับความจริง ความเป็นไปได้ และความมีเหตุผลมีผลมากกว่า เป็นต้น

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 209) ได้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วยการระบุหัวข้อที่ใช้เป็นแนวทางในการสังเกตผู้มีความคิดสร้างสรรค์แม้จะไม่ตรงกับแบบทดสอบ เช่นการสังเกตความสามารถในการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์โดยปราศจากสิ่งรบกวนนักเรียนสามารถทำกิจกรรมได้ไกลเกินกว่าที่ได้รับมอบหมายด้วยวิธีการแปลกใหม่และแสดงลักษณะกล้าทดลอง กล้าเสี่ยง เป็นต้น

การสังเกตพฤติกรรม เป็นวิธีการที่พ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง สามารถใช้การสังเกต พฤติกรรมให้เป็นประโยชน์ได้ เพราะบุคคลดังกล่าวอยู่ใกล้ชิดและรู้จักเด็กดีกว่าบุคคลอื่น แต่มี ข้อสังเกตว่า ครูและผู้ปกครองควรทราบและเข้าใจพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ที่เด็กแสดงออก ได้ถูกต้อง มิฉะนั้นจะทำให้ผลของการสังเกตผิดพลาดไป เพราะเท่าที่ปรากฏครูมักเข้าใจว่าเด็ก ที่มีสติปัญญาดีมีระเบียบวินัยและเชื่อฟังครู เป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์

2. การวาดภาพ หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากสิ่งที่กำหนดเป็นการถ่ายทอด ความคิดเชิงสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปธรรม และสามารถสื่อความหมายได้ สิ่งเร้าที่กำหนดให้ เด็กอาจเป็นวงกลม สีเหลี่ยม แล้วให้เด็กวาดภาพต่อเติมให้เป็นภาพ ลักษณะดังกล่าวได้มีการ ทดลองใช้และศึกษากันมาเป็นเวลานานแล้ว

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 210) ได้ใช้จุดวงกลมเล็ก ๆ 40 จุด จำนวน 50 จุด เป็นสิ่งเร้าให้เด็กวาดแล้วพิจารณาความคิดคล่องตัว ความคิดริเริ่ม และความคิดยืดหยุ่นจาก ภาพที่เด็กวาด

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 210) ได้ใช้วิธีการให้เด็กวาดภาพพร้อมกับให้อธิบาย ประกอบภาพที่กำลังวาด

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 210) ก็ใช้สิ่งเร้าที่เป็นวงกลม สีเหลี่ยม ให้เด็กวาดภาพ ได้ออกแบบสิ่งเร้าในลักษณะเดียวกันเป็นส่วนหนึ่งของการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และ พิจารณาความคิดสร้างสรรค์ในแง่ของความแปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบ และความละเอียดลออในการ ตกแต่งภาพ เป็นต้น

3. รอยหยดหมึก (Inkblots) หมายถึง การให้เด็กดูภาพรอยหยดหมึกแล้วคิด ตอบจากภาพที่เด็กเห็น มักใช้กับเด็กวัยประถมศึกษา เพราะเด็กสามารถอธิบายได้ดี

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 211) ได้ใช้รอยหยดหมึก โดยให้เด็กดูภาพแล้วตอบโดย ไม่จำกัด ให้อิสระในการคิดค้นตอบได้เต็มที่ ส่วนคำสังก็สั้น ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง และสิ่งเร้ารอย หยดหมึกก็เป็นแบบคลุมเครือไม่ชัดเจนคำตอบของเด็กจะได้รับการพิจารณาจากความสามารถ ในการคิดประดิษฐ์ อารมณ์ขันลักษณะจินตนาการ ความรู้สึก และความสามารถในการรับรู้ที่ดี ต่อรอยหยดหมึก

4. การเขียนเรียงความและงานศิลปะ หมายถึง การให้เด็กเขียนเรียงความจาก หัวข้อที่กำหนด และการประเมินจากงานศิลปะของนักเรียน นักจิตวิทยามีความเห็นสอดคล้อง กันว่า เด็กในวัยประถมศึกษามีความสำคัญยิ่ง หรือจัดเป็นช่วงวิกฤติของการพัฒนาความคิด เชิงสร้างสรรค์ เด็กมีความสนใจในการเขียนสร้างสรรค์และแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ ในงานศิลปะ จากการศึกษาประวัติบุคคลสำคัญของนักประดิษฐ์ นักวิทยาศาสตร์เอกของโลก เช่น นิวตัน เจมส์ ฮิลเลอร์ และ ปาสคาล พบว่าบุคคลเหล่านี้ได้แสดงแนวสร้างสรรค์ด้วยการประดิษฐ์ และสร้างผลงานชิ้นแรกเมื่ออยู่ในวัยประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่

เด็กช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการทางภาษาดี การเขียนบรรยาย หรือแสดงความรู้สึกจินตนาการเป็นที่สนใจของเด็ก

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 211) ได้ใช้วิธีการให้เด็กเขียนเรียงความและวัดความคิดแปลกใหม่ ความคิดจินตนาการ ความมีอารมณ์ขันของเด็ก จากสิ่งที่เด็กได้เขียนออกมา เป็นต้น สตีเฟนสัน (Stephenson. 1849) ก็ได้ทดลองให้เด็กเขียนคำกลอน

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 212) ก็ได้คิดวิธีให้เด็กเขียนเรียงความจากเรื่องที่คาดคิดไม่ถึงโดยกำหนดหัวข้อให้เขียน เช่น “ ผู้ชายที่ร้องไห้” “ ครูที่ไม่พูด” “สุนัขที่ไม่เห่า” เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่าเขาพบความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ และน่าสนใจจากความคิดจินตนาการของเด็ก

5. แบบทดสอบ หมายถึงการให้เด็กทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์มาตรฐาน ซึ่งเป็นผลจากการวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์มีทั้งใช้ภาษาเป็นสื่อและที่ใช้ภาพเป็นสื่อ เพื่อเร้าให้เด็กแสดงออกเชิงความคิดสร้างสรรค์แบบทดสอบมีการกำหนดเวลาด้วย ปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับใช้มากขึ้น เช่น แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ เป็นต้น

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

อาร์ พันธ์มณี (2545, หน้า 212-217) กล่าวว่า แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการวัดพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นระบบ ซึ่งอาจใช้ควบคู่กับแบบสำรวจพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ก็จะยิ่งช่วยให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียง และถูกต้องตรงกับความจริงมากยิ่งขึ้น แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่นิยมใช้แพร่หลายในปัจจุบันก็มีดังต่อไปนี้

1. แบบทดสอบความคล่องแคล่วของ กิลฟอร์ดและคริสเตนเสน (Christensen Guilford Fluency Tests) แบบทดสอบนี้กิลฟอร์ดและคณะแห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียตอนใต้คิดขึ้นเพื่อวัดความคิดกระจาย (divergent thinking) โดยมุ่งวัดตัวประกอบ ในแต่ละเซลล์ตามโครงสร้างสมรรถภาพสมองซึ่งมี 3 มิติ คือ เนื้อหาที่คิด (content) วิธีการคิด (operation) และผลิตผลแห่งความคิด (product) ตามลำดับ

1.1 ความคล่องแคล่วในการใช้คำ (word Fluency, DSU) ให้เขียนคำประกอบด้วยตัวอักษรที่กำหนดให้ เช่น ป ปด ปัด ปาด เป็นต้น

1.2 ความคล่องแคล่วทางความคิด (ideational fluency, DMU) ให้เขียนชื่อสิ่งของที่อยู่ในพวกหรือประเภทเดียวกัน เช่น ของเหลว ที่เป็นเชื้อเพลิง ได้แก่ น้ำมันก๊าด ก๊าซโซลีน และแอลกอฮอล์ เป็นต้น

1.3 ความคล่องแคล่วด้านเชื่อมโยง (associational fluency, DMR) ให้เขียนคำต่าง ๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกับคำที่กำหนดให้ เช่น หนัก : ยาก แข็ง เป็นต้น

1.4 ความคล่องแคล่วในการแสดงออก (expressional fluency, DSS) ให้เขียนประโยคประกอบด้วยคำสี่คำ ในแต่ละคำเริ่มต้นด้วยตัวอักษรที่กำหนดให้ เช่น K-U-Y-I keep up your interest, kill useless yellow insects.

1.5 การใช้ประโยชน์อย่างอื่น (alternate uses, DMC) ให้ออกประโยชน์อย่างอื่นของสิ่งเฉพาะที่กำหนดให้ มิใช่เป็นการใช้ประโยชน์โดยทั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ใช้ทำประโยชน์อื่นอย่างไรได้บ้าง

1.6 สรุปผล (consequence. DMU, DMC) ให้ออกเหตุผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลเนื่องจากเหตุการณ์สมมุติฐานที่กำหนดให้ เช่น ถ้าคนไม่จำเป็นต้องนอนพักผ่อนจะเกิดอะไรบ้าง :คนทำงานได้มากขึ้นไม่จำเป็นต้องใช้นาฬิกาปลุก

1.7 ประเภทของงานอาชีพ (possible Jobs, DMI) ให้ออกรายชื่อของงานอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำที่กำหนดให้ เช่น หลอดไฟฟ้า วิศวกรไฟฟ้า เจ้าของโรงงาน ทำหลอดไฟฟ้า และอื่น ๆ เป็นต้น

1.8 การวาดรูป (making objects, DFS) ให้ออกวาดรูปสิ่งของเฉพาะโดยใช้เช็ดของรูปที่กำหนดให้ เช่น รูปวงกลมและรูปสามเหลี่ยม เป็นต้น ในการวาดรูปสิ่งของรูปหนึ่งอาจใช้รูปที่กำหนดให้ซ้ำกันได้และเปลี่ยนแปลงขนาดได้แต่จะต้องไม่เติมรูปเพิ่มขึ้นอีก

1.9 การสเก็ตช์รูป (sketches, DFU) ให้ต่อเติมให้เป็นรูปจากภาพร่างที่กำหนดให้ เช่น วงกลม สามเหลี่ยม และต่อเติมภาพให้สมบูรณ์และแตกต่างให้มากที่สุด

1.10 แก้ปัญหา (match problem, DFT) จากโจทย์ที่กำหนดให้ เช่น ปัญหาไม้ขีดไฟ ให้เอาจำนวนกำไม้ขีดไฟจำนวนหนึ่งออกโดยให้กำไม้ขีดไฟที่เหลือประกอบกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือรูปสามเหลี่ยมที่มีจำนวนรูปตามต้องการ

1.11 การตกแต่ง (decorations, DFI) ให้ตกแต่งรูปวาดเกี่ยวกับสิ่งของทั่วไปที่ร่างเอาไว้แล้วด้วยแบบที่แตกต่างกัน

2. แบบทดสอบของวอลลาซและโคแกน

แบบทดสอบนี้ประกอบด้วยแบบทดสอบย่อย ดังนี้

ฉบับที่ 1 “พวกเดียวกัน” ให้พยายามนึกหาคำตอบที่แปลกใหม่ ไม่เหมือนใครมาให้มากที่สุดจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ เช่น จากสี่เหลี่ยม เป็นต้น และมีอยู่ 4 ข้อ

ฉบับที่ 2 “ประโยชน์ของสิ่งของ” มี 8 ข้อให้ออกประโยชน์ของกระดาษหนังสือพิมพ์ที่อ่านแล้วมาให้มากที่สุด

ฉบับที่ 3 “ความเหมือน” มี 10 ข้อ เช่น แก้วกับโต๊ะ มีอะไรคล้ายกันบ้าง

ฉบับที่ 4 “ความหมายของภาพเส้น” มี 8 ข้อ ให้ออกมาให้มากที่สุดว่าเมื่อดูภาพแล้วนึกถึงอะไรบ้าง

ฉบับที่ 5 “ความหมายของเส้น” มี 8 ข้อ ให้ออกภาพที่เป็นเส้น แล้วบอกว่าเป็นอะไรได้บ้าง บอกมาให้มากที่สุดแบบทดสอบนี้ใช้เวลา 55 นาที

3. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ (Torrance test of creative thinking) ศาสตราจารย์ ดร.ดี พอล ทอแรนซ์ แห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา เป็นผู้พัฒนาเครื่องมือวัดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีทั้งแบบสำรวจ แบบทดสอบ หลายรูปแบบขึ้น

สำหรับแบบทดสอบ ทอแรนซ์ ได้พัฒนาขึ้นภายในขอบเขตและเนื้อหาทางการศึกษา ซึ่งเป็นโปรแกรมการวิจัยระยะยาวที่เน้นเฉพาะในเรื่องประสบการณ์ในห้องเรียน ที่จะสนับสนุนและช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษาค้นคว้าของนักการศึกษาหลายท่านในการศึกษาการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กพบว่าสามารถใช้เทคนิคได้หลายประการ เช่น การสังเกต การวาดภาพ การตอบคำถาม จากรอยหยดหมึก การเขียนเรียงความ จากงานศิลปะ และการใช้แบบทดสอบ เพื่อช่วยให้เด็กแสดงออกเชิงความคิดสร้างสรรค์และภายใต้การวัดนี้จะเป็นไปเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดความงอกงามในการคิดเชิงสร้างสรรค์ของเด็ก

การเขียนเชิงสร้างสรรค์

1. ความหมายการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ตามคำนิยามของนักศึกษามีหลากหลายดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประภาศรี สีหะอำไพ (2531, หน้า 1) กล่าวว่าไว้ว่าการเขียนสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่ผู้เขียนสร้างคำ และความจากจินตนาการของตนเองโดยมิได้ลอกเลียนแบบอย่างของผู้อื่น มีอิสระที่จะเลือกรูปแบบการเขียนโดยไม่อยู่ในกรอบของลักษณะของคำประพันธ์

ทองสุข เกตุโรจน์ (2532, หน้า 1) กล่าวว่าไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ ข้อเขียนที่เกิดจากจินตนาการของมนุษย์ ครอบคลุมงานเขียนที่มีรูปแบบต่างๆ กัน ได้แก่ เรื่องสั้น นวนิยาย บทละคร และคำประพันธ์ ฯลฯ

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2535, หน้า 2) กล่าวว่าไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเขียนซึ่งมีลักษณะของการคิดริเริ่ม โดยที่ผู้เขียนจะต้องใช้จินตนาการ และประสบการณ์ของตนมาเชื่อมโยงความคิดในการเขียน

จากความหมายที่กล่าวมาของนักการศึกษาหลายท่านนั้น สรุปได้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่แสดงความรู้สึกนึกคิดโดยอาศัยประสบการณ์ จินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งทำให้ผลงานแปลกใหม่ ที่มีลักษณะเป็นอิสระไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น เกิดจากจินตนาการ ความสามารถ และประสบการณ์ของแต่ละคนที่เชื่อมโยงสร้างคำ สร้างรูปแบบที่แปลกใหม่ตามจินตนาการของตนเอง

2. ความมุ่งหมายการเขียนเชิงสร้างสรรค์

กรรณิการ์ พวงเกษม (2532, หน้า 34) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีดังนี้

1. เพื่อให้รู้จักระบายความรู้สึกนึกคิดตนเองออกมาในทางสร้างสรรค์และเข้าใจแนวคิดของผู้อื่น

2. เพื่อให้เข้าใจเห็นคุณค่าและชื่นชมศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ตลอดจนกิจกรรมของวัฒนธรรม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ ได้
3. เพื่อให้มีความสามารถในการปรับตัวทางอารมณ์และทางสังคม
4. ครูจะต้องช่วยส่งเสริมการสังเกต การสร้างเรื่องและการเขียนที่ชัดเจนเป็นรายบุคคล ด้วยการออกความเห็นและชมเชยส่วนที่ดี
5. เด็กจะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จากส่วนที่ครูให้บนกระดานดำ
6. ประสบการณ์ที่ได้จากอภิปรายร่วมกันจะช่วยพัฒนาทักษะในการเขียนได้มากกว่า

ให้เขียนแต่เพียงอย่างเดียว

พิสมัย อ่ำไพพันธ์ (2537, หน้า 5)กล่าวถึงความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดความรู้สึกจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา
2. เพื่อส่งเสริมความสามารถทางภาษา ที่มีอยู่ในตัวเด็กให้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าทางวรรณกรรมที่ให้ความรู้สึกน่าสนใจ และมีลักษณะของภาษาที่ดี
3. เพื่อส่งเสริมและเร้าใจให้เด็กสนใจ ขาบซึ่งในวรรณคดีที่ดี
4. เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถทางภาษามากกว่ากระบวนการที่ถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ของหลักภาษา

จากความมุ่งหมายที่กล่าวมานักการศึกษาหลายท่านนั้นสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้น เพื่อให้ผู้เขียนได้แสดงความรู้สึกนึกคิดออกมา โดยอาศัยประสบการณ์ ที่ผ่านมา ให้ความรู้สึกนึกคิดในตัวเด็กได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งทำให้ผลงานน่าสนใจ

3. ประเภทการเขียนเชิงสร้างสรรค์

สมพร มั่นตระกูล (2525, หน้า 89-157) ได้แบ่งประเภทการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้มีดังต่อไปนี้

1. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบหมายถึง การเขียนที่ใช้รูปแบบในการเขียนแปลกใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือเคยมีมาก่อนแต่นำรูปแบบนั้นมาดัดแปลงให้เกิดรูปแบบในการเขียนขึ้นใหม่
2. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ในเนื้อหา หมายถึง การเขียนที่นำเสนอเนื้อหาที่แปลกใหม่อาจจะทำในรูปแบบที่มีอยู่เดิมแต่เนื้อหาเป็นแนวใหม่ หรือใหม่ทั้งรูปแบบและเนื้อหาพร้อมกันไป

3. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ในแนวคิด หมายถึง การเขียนที่ให้ข้อคิดหรือแนวคิดที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่างๆ ทั้งสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนความเชื่อต่างๆ

4. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ในกลวิธี หมายถึง การสรรหาวิธีการต่างๆ แปลกๆ มาใช้ในงานเขียนของตน เพื่อสร้างความสนใจ ความประทับใจ ความคิดที่คิดจริงใจและเพื่อให้เกิดความคิดหรือกลวิธีสร้างสรรค์ในใจคนอ่าน

5. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ในสำนวนโวหารและถ้อยคำ หมายถึง การเขียนที่ให้ความแปลกใหม่ ให้ประโยชน์ในด้านสำนวนโวหารและถ้อยคำทำให้มีสำนวนโวหารและถ้อยคำใช้ในภาษามากขึ้นและมีความหมายแปลกๆ กว่าที่เคยใช้กันมาแต่เดิมและทำให้เกิดความสร้างสรรค์ในถ้อยคำนั้น

6. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ในจินตนาการ หมายถึง การเขียนที่ให้ความคิดในด้านจินตนาการ คือ เมื่ออ่านงานเขียนแล้วเกิดความคิดเชิงจินตนาการต่อเนื่องในทางสร้างสรรค์มีความคิดที่จะนำแนวคิดที่ผู้เขียนเสนอไปปฏิบัติ หรือลองปฏิบัติ

ถึงแม้ว่าการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะมีหลากหลายประเภทก็ตาม แต่ขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าจะเลือกเอารูปแบบหรือวิธีใดมาพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ให้ตรงกับคุณลักษณะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่กำหนด

วรรณ แก้วแพรง (2526, หน้า 5 - 9) ได้แบ่งประเภทการเขียนไว้ดังนี้

1. การเขียนตามแบบ เป็นการเขียนในระดับชั้น ป.1 ดอนตัน นักเรียนยังไม่มีทักษะและความสามารถในการเขียน จึงต้องเขียนตามไปก่อน หากไม่มีแบบให้ดูนักเรียนจะเขียนไม่ได้ ทั้งคำที่ให้เขียนก็เป็นคำง่าย ๆ ตามระดับชั้นและวัยของนักเรียน

ถ้าคิดอย่างผ่านๆ แล้วดูเหมือนว่า นักเรียนไม่ต้องใช้ความสามารถประการใดก็สามารถ เขียนตามแบบได้ เพราะมีแบบให้ดูแล้ว แต่แท้จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะการที่นักเรียนจะเขียนตามแบบได้ นักเรียนต้องมีความสามารถถึง 3 ประการ คือ

1. สามารถใช้สายตามองดูตัวอักษรได้ชัดเจน
2. สามารถใช้สายตาให้ทำงานสัมพันธ์กับมือได้
3. สามารถจะบังคับกล้ามเนื้อที่นิ้วมือ และข้อศอกให้ทำงานสัมพันธ์กัน

ฉะนั้นหากนักเรียนคนใดคนหนึ่งเขียนตามแบบไม่ได้ ก็คงจะเนื่องมาจากขาดความสามารถ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังที่กล่าวมา

2. การเขียนด้วยความเข้าใจ หลังจากนักเรียนเขียนตามแบบได้แล้วก็จะถึงขั้นการเขียนด้วยความเข้าใจขั้นที่นักเรียนต้องใช้ทักษะ ความรู้ความสามารถสูงกว่าการเขียนตามแบบ

การเขียนด้วยความเข้าใจหมายถึง การเขียนที่นักเรียนรู้ความหมายของสิ่งที่ตนกล่าวคือถ้านักเรียนเขียนคำ วลี หรือประโยคใด นักเรียนก็รู้ความหมายของคำ วลีประโยคนั้น

เช่นเด็กชายสมศักดิ์เขียนว่า “โรงพยาบาลเป็นสถานที่รักษาคนไข้” เด็กชายสมศักดิ์ก็รู้ว่าประโยคนี้มีความหมายอย่างไร

การเขียนด้วยความเข้าใจเป็นการเขียนที่นักเรียนต้องใช้ทักษะ และความรู้ความสามารถสูงกว่าการเขียนตามแบบ เพราะการเขียนตามแบบเป็นการเขียนที่นักเรียนหาความหมายของคำ วลี หรือประโยคที่ตนเขียน เช่นเด็กชายสมควรอาจจะเขียนว่า “โรงพยาบาลเป็นสถานที่รักษาคนไข้” ได้เพราะมีประโยคเป็นแบบให้ดู แต่เด็กชายสมควรไม่รู้ความหมายของประโยคนี้

3. การเขียนอย่างมีจุดประสงค์ เป็นการเขียนที่มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างหนึ่งตามที่ผู้เขียนต้องการ การเขียนอย่างมีจุดประสงค์มีมากมายหลากหลายอย่าง เช่น

- การเขียนข้อความสั้น ๆ
- การเขียนข้อความตอนหนึ่ง ๆ
- การเขียนจดหมาย
- การเขียนเรียงความ บทความ
- การเขียนรายงาน

การเขียนดังกล่าวตามที่ยกมานี้ เป็นการเขียนที่ผู้เขียนต้องการที่แสดงออกซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ความรู้สึก และ/หรือค่านิยมต่าง ๆ ทั้งนี้แล้วแต่เรื่องที่เขียน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการ

4. การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นจุดประสงค์ประการสุดท้ายในการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยการฝึกฝน ทักษะและความรู้ความสามารถสูงเป็นพิเศษจึงจะเขียนได้ เป็นการเขียนที่ยากกว่าการเขียนอย่างมีจุดประสงค์ขึ้นมาอีกหนึ่ง ตามปกติครูสามารถที่จะฝึกให้นักเรียนเขียนอย่างมีจุดประสงค์ได้ยากอยู่แล้ว แต่ฝึกให้นักเรียนเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการฝึกที่ยากยิ่งขึ้นไปอีก แต่ก็ไม่เกินวิสัยความสามารถที่ครูจะสอนและฝึกให้เกิดผลได้

การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่มีลักษณะต่อไปนี้

1. ใช้คำภาษาพูดที่ถูกต้องเหมาะสม
2. มีสำนวน ลีลา และท่วงทำนองในการเขียนดี
3. มีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่แปลกใหม่ออกไป
4. เนื้อหาสาระที่แปลกใหม่ออกไปนั้นจะช่วยยกระดับสติปัญญา ความคิดเห็น

ค่านิยม คุณธรรม หรือสภาพจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้น

4. แนวทางส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

บันลือ พฤกษ์วัน (2533, หน้า 7) ได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

1. ครูต้องสร้างบรรยากาศโดยเป็นผู้ที่รักเมตตา มีความสัมพันธ์กับเด็กผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เข้าใจและให้ความเห็นอกเห็นใจเด็กของตนโดยให้กำลังใจ ยกย่อง ชมเชยให้มากและงดเว้นการตำหนิ

2. ให้อิสระในการทำงานแก่เด็กที่จะทำ จะคิด และรู้จักใช้การยืดหยุ่นทั้งการใช้เวลาและระเบียบ หรือรูปแบบที่มักเคยกำหนดงานให้น้อยลง ควรให้อิสระแก่ผู้เรียน
3. ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษาสภาพแวดล้อม และให้ได้มีวัสดุการอ่าน หนังสือเด็กมีให้เลือกอ่านอย่างอิสระ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของเด็ก
4. การส่งเสริมการอ่าน การประดิษฐ์เศษวัสดุ และประสบการณ์ทั้งหลาย ควรให้ออกาสมีการแลกเปลี่ยนโดยการเล่า รายงาน อภิปราย และสรุปผลโดยนักเรียนเองเสมอ
5. กระตุ้น ชี้นำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น สร้างความแปลกใหม่ (ได้เห็นสิ่งแปลกใหม่) ทั้งเครื่องเล่น หนังสือเด็ก โดยการชี้นำส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนุกสนานเพลิดเพลินอยู่เสมอ โดยครูเองต้องเป็นคนที่ให้ความสนใจในการแสดงออกของเด็ก และส่งเสริมการแสดงออกอย่างกว้างขวาง

บันลือ พดุกษะวัน (2535, หน้า 11) ได้เสนอแนวคิดในส่งเสริมการเขียนให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมการเขียนชื่อภาพ อธิบายภาพ
2. ส่งเสริมประสบการณ์และเล่านิทานที่ฟัง
3. ส่งเสริมการเขียนเพื่อแสดงความต้องการของตน
4. ส่งเสริมการเขียนหรือแสดงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ เขียนโดยอิสระโดยครูช่วยกำหนดสถานการณ์

อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรรค์ (2538, หน้า 20) ได้เสนอแนวทางในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้เป็นลำดับขั้นประกอบด้วย

1. ขั้นจูงใจ
2. ขั้นแลกเปลี่ยนความคิด
3. ขั้นเขียน ขั้นนี้นักเรียนเขียนเรื่องที่ตนเองสนใจอย่างอิสระ
4. ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากเรื่องที่เขียน
5. ขั้นติดตามผลกิจกรรมบางอย่างที่เหมาะสม เช่นเขียนเรื่องที่ต่อเนื่องกัน หรือต้องแก้ไขข้อบกพร่องบางอย่าง

อารี พันธุ์มณี (2540, หน้า8) ได้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยดังนี้ กิจกรรมการเขียนเรื่องจากภาพ กิจกรรมการเขียนเรื่องต่อจากข้อความที่ให้มา และตั้งชื่อเรื่องที่เขียน กิจกรรมการเขียนประโยคอธิบายภาพ กิจกรรมแสดงความคิดเห็น อภิปรายข่าวที่ได้อ่าน เขียนนิทานโดยใช้คำที่กำหนดมา เขียนคำใหม่ให้มีลักษณะร่วมเหมือนคำที่ให้มาและเป็นคำที่มีความหมาย นำคำที่กำหนดให้มาแต่งประโยคที่มีความหมายให้ได้มากที่สุดเท่าที่จำทำได้เขียนคำให้คล้องจองกับคำที่ให้มา เขียนคำใหม่ให้ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำที่กำหนดและเป็นคำที่มีความหมาย เขียนแสดงความรู้สึกจากภาพที่ได้เห็น กิจกรรมทางภาษาในลักษณะต่าง ๆ

จากแนวการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์การจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าบุคลิก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของครูที่หลากหลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในการกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนให้แสดงออกด้านความรู้สึกรักคิด จินตนาการ ซึ่งช่วย พัฒนาความคิดในการเขียนและสามารถที่จะถ่ายทอดงานเขียนออกมาเป็นงานที่สร้างสรรค์ อย่างมีคุณภาพซึ่งสิ่งที่บอกกว้างงานเขียนนั้นมีคุณภาพคือ การประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งที่ครูควรมีความรู้ความเข้าใจ

5. รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2529, หน้า 99 - 104) ได้รวบรวมรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ 11 แบบ ดังนี้

1. แบบความเหมือน
2. แบบประโยชน์ของสิ่งของ
3. แบบพวกเดียวกัน
4. แบบความคล่องแคล่วในการใช้คำ
5. แบบผลที่จะเกิดตามมา
6. แบบการสร้างคำจากอักษรในคำที่กำหนดให้
7. แบบการหาคำที่มีความหมายคล้ายกัน
8. แบบความหมายของภาพ
9. แบบความสัมพันธ์ทางสังคม
10. แบบการตั้งชื่อเรื่อง
11. แบบการแต่งเรื่องสั้น

กรรณิการ์ พวงเกษม (2534, หน้า 10 -147) กล่าวถึง การสอนเขียนแบบสร้างสรรค์แต่ละรูปแบบพอสรุปได้ดังนี้

การสอนเขียนแบบสร้างสรรค์ครูผู้สอนภาษาไทย ต้องเป็นผู้ฝึกให้เด็กเพราะการเขียนเป็นทักษะหนึ่งในจำนวนทักษะภาษาไทยที่ครูภาษาไทยจะลืมไม่ได้เลย เริ่มฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในขณะที่เด็กเขียนเป็นกลุ่มคำ เขียนเป็นประโยคได้แล้วรูปแบบการเขียนมีหลายรูปแบบ ครูฝึกให้เหมาะสมกับระดับความสามารถทางภาษาของเด็ก โดยคำนึงถึงระดับชั้น และหลักสูตรในการฝึกควรจะมีตัวอย่างการเขียนในรูปแบบที่ครูจะฝึกให้เด็กได้ดู ได้อ่านด้วย ตัวอย่างควรเป็นตัวอย่างที่ได้จากเด็กในระดับเดียวกับเด็กที่ฝึก เช่น ฝึกในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 มาให้ดูให้อ่าน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจให้เด็กอยากทำและให้เห็นว่าเกินความสามารถที่เขาจะทำได้เมื่อเด็กได้เขียนแต่ละรูปแบบแล้ว หลังจากครูตรวจผลงานเรียบร้อยจะนำผลงานมาแสดงให้เด็กดู โดยรวมเป็นเล่มหรือติดป้ายนิเทศ เด็กจะได้เห็นข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นในครั้งต่อไป

การเขียนเชิงสร้างสรรค์อย่างมีระบบ ที่คำนึงถึงพื้นฐานและประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจะทำให้การเขียนเชิงสร้างสรรค์บรรลุจุดมุ่งหมายได้

วิลเลียม ชินวงส์ (2527, หน้า 18) การจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องฝึกให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยมีแนวทางและลำดับขั้นการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ของ ไคเซนอ ลำดับขั้นไว้ดังนี้

1. ขั้นจูงใจ เป็นขั้นให้ความรู้ในเรื่องที่นักเรียนสนใจ ครูต้องพยายามสร้างความรู้สึกให้นักเรียนอยากเขียน
2. ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดในเรื่องที่สนใจ ขั้นนี้ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน เพื่อให้แนวคิดเพิ่มขึ้น
3. ขั้นเขียน ขั้นนี้นักเรียนเขียนเรื่องที่ตนเองสนใจอย่างอิสระ
4. ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดจากเรื่องที่เขียน หลังจากเขียนเรื่องเสร็จแล้วให้นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรื่องกันอ่าน เพื่อให้นักเรียนเกิดแนวคิดเพิ่มขึ้น
5. ขั้นติดตามผลกิจกรรมบางอย่างที่เหมาะสม เช่น เขียนเรื่องที่ต่อเนื่องหรือต้องแก้ไขข้อบกพร่องบางอย่าง

อารี พันธัมณี (2540, หน้า 9 – 11) ได้เสนอกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในลักษณะของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และตั้งชื่อการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางคิดสิ่งใหม่ โดยมีกระบวนการอยู่ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 แสวงหาความจริง

เริ่มต้นจากการที่บุคคลเกิดความรู้สึกเป็นทุกข์เดือดร้อนมีความกังวล หรือสับสนวุ่นวายในจิตใจ โดยปกติสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความทุกข์เดือดร้อนอาจจะมาจากปัญหาหรือสิ่งเร้าภายนอกหรืออาจจะมาจากความรู้สึกนึกคิดทั้งระดับต้นและระดับลึกภายในตัวเรา และเรื่องบางเรื่องเป็นลักษณะร่วมกันระหว่างสิ่งเร้าภายนอกกับความคิดจากภายในผสมผสานกัน

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจปัญหา

เป็นการทำให้เกิดความกระจ่างชัดแก่ตัวเองว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร วิธีการทำให้เกิดความชัดเจนก็คือการพยายามอธิบาย ยกตัวอย่างทำความเข้าใจ แปลความหมายมองสิ่งที่เป็นปมของปัญหา ถ้าสามารถทำได้ดังนี้ ความคิดก็จะใส กระจ่างชัดเจน สามารถทำความเข้าใจปัญหาได้

ขั้นที่ 3 ตั้งสมมติฐาน

เป็นขั้นที่ข้อมูลต่างๆ ซึ่งได้จากขั้นต้น มีการจัดระบบเข้าด้วยกันเป็นเรื่องๆ ทำให้มองเห็นว่า เรื่องใดมีความเป็นไปได้มากหรือน้อย เรื่องอะไรมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่บ้างเรื่องใดควรมาก่อนมาหลัง ในขั้นนี้เป็นขั้นของการจัด ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ เข้าเป็นระบบใหม่

ขั้นที่ 4 ค้นพบคำตอบ

เมื่อจัดระบบของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และประสบการณ์ได้แล้ว ในขั้นนี้ก็จะเป็นการไล่เลียงหาคำตอบไปที่ละตอนจากที่กำหนดสมมติฐานไว้ ถ้าหากว่ายังหาคำตอบไม่ได้ ก็ต้องย้อนกลับไปจัดระบบความสัมพันธ์ในขั้นที่สาม พร้อมกับการกำหนดสมมติฐานขึ้นมาใหม่ เห็นดังนี้เรื่อยไป

ขั้นที่ 5 ยอมรับผลจากการค้นพบ

เป็นการนำคำตอบที่ได้จากการค้นพบในขั้นที่สี่มาใคร่ครวญพิจารณา เพื่อการนำเอาไปใช้ขณะเดียวกันเมื่อแก้ปัญหาเรื่องใดได้สำเร็จแล้วก็จะเกิดมีพลังกระตุ้นให้มีความคิดที่จะแก้ปัญหาใหม่ที่ท้าทายอยู่ตลอดไป

ลำดับขั้นการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เรียนต้องฝึกพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ครูต้องพยายามสร้างความรู้สึกเปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและติดตามผลของกิจกรรมอย่างเหมาะสมจากลำดับขั้นการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ผู้วิจัยได้นำแนวทางลำดับการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ วิลโล ชินวงศ์ มาใช้ในการวิจัยโดยมีลำดับขั้นตอน คือ 1) ขั้นจูงใจ 2) ขั้นแลกเปลี่ยนความคิด 3) ขั้นเขียน 4) ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดจากเรื่องที่เขียน 5) ขั้นติดตามผลกิจกรรม

6. เทคนิคการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2535, หน้า 3 - 6) ได้นำเสนอเทคนิคการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ครูควรมีบุคลิกที่สร้างสรรค์ ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ครูควรจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกของการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อจูงใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็ก ลักษณะของครูที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้นจะต้องปฏิบัติดังนี้

- 1.1 จัดหากิจกรรมเร้าใจใหม่ ๆ
- 1.2 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกด้านต่าง ๆ
- 1.3 รับฟังความคิดเห็นของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
- 1.4 ใช้คำถามทำให้เกิดคำตอบหลายอย่าง
- 1.5 กระตุ้นให้เกิดคำตอบหลาย ๆ อย่าง
- 1.6 ชมเชยและให้กำลังใจ
- 1.7 มีประชาธิปไตยในการสอน

2. จัดบรรยากาศให้จูงใจเพื่อให้เด็กรักการเขียนสร้างสรรค์ โดยไม่ให้บรรยากาศในการทำงานเคร่งเครียดเกินไป

3. เริ่มจากสิ่งใกล้ตัวเด็ก เพราะจะช่วยเร้าใจให้เด็กอยากเขียน อยากเล่าในสิ่งที่เขามีประสบการณ์อยู่ในตัวของเขาเอง

4. ยั่วยุให้มีความคิดที่แตกฉาน โดยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรอง สามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ ด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง สามารถเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาได้หลายทาง

5. จัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กรู้สึกสนุกสนานในการเขียน

6. ฝึกผู้เรียนให้เกิดทักษะในการเขียน

กรมวิชาการ (2536, หน้า 316) กำหนดเทคนิคการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

1. การใช้ภาษา คือ การใช้ภาษาเป็นสื่อในการเขียนเรื่อง อาศัยเหตุการณ์ภายในภาพเป็นแกนของเรื่อง

2. การใช้เพลง คือ การนำบทเพลงเป็นสื่อเร้าให้นักเรียนแสดงความคิดและจินตนาการจากบทเพลงนั้นโดยอิสระ

3. การใช้เรื่องที่ยังไม่สมบูรณ์ คือ การนำเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาเล่า หรืออ่านให้นักเรียนฟังแต่เล่าไม่จบ ให้นักเรียนแต่งต่อให้จบ โดยใช้ความคิดจินตนาการของตนเอง

4. การใช้แสง คือ การนำแสงมาเป็นสื่อเร้าให้นักเรียนเกิดความคิดจินตนาการที่สร้างสรรค์ แสงที่ใช้อาจเป็นแสงอาทิตย์ แสงจันทร์ แสงเทียน แสงนีออน ฯลฯ

5. การใช้หุ่นจำลอง คือ การนำหุ่นจำลองประเภทต่าง ๆ เช่น บ้านทรงไทย เรือรบจำลอง เครื่องบิน ฯลฯ มาให้นักเรียนดู แล้วให้เขียนแสดงความคิดอย่างอิสระ

6. การใช้ของจริง คือ ของจริงต่าง ๆ มาให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้น เช่น เหยี่ยวบาท ดอกไม้ เทียน หนังสือ ฯลฯ

7. การใช้สำนวน สุภาษิต คือ การนำสำนวนสุภาษิตมาเสนอแก่นักเรียนแล้วให้เขียนแสดงความคิดเกี่ยวกับความหมายของสำนวนที่ยกมา

8. การใช้คำถามคือการตั้งคำถามยั่วยุให้นักเรียนคิดและถ่ายทอดความคิด เช่น “นักเรียนอยากให้นำท่วมบ้านเธอไหม” “ถ้านักเรียนมีเงิน 100 บาทจะทำอะไร”

จากเทคนิคการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ดังกล่าวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีรูปแบบการฝึกให้ผู้เรียนเกิดความคิดทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลซึ่งครูต้องจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ หาสื่อใหม่ให้เด็กได้คิด รับฟังความคิดเห็นของเด็ก จัดบรรยากาศให้เข้าใจ เป็นกันเองและที่สำคัญครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก

7. ประโยชน์การเขียนเชิงสร้างสรรค์

ฉวีวรรณจินดาพล (2528, หน้า 12) กล่าวถึงประโยชน์การเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้

1. เป็นการฝึกทักษะและพัฒนาการใช้ภาษา ในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของเด็ก

2. เป็นการช่วยให้เด็กรู้จักคำศัพท์มากขึ้นก่อให้เกิดความฉลาดในการเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน วลี ที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน มีชีวิตชีวาแก่ผู้อ่านและเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียน

3. เป็นการฝึกให้เด็กใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
4. เป็นการช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนมากขึ้น จาก การเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิดและปัญหาของเด็ก
5. การเขียนเชิงสร้างสรรค์จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กให้มีความนับถือ ยอมรับตนเองภูมิใจตนเองและรู้จักยอมรับผู้อื่น
6. การเขียนเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้เด็กมีความซาบซึ้งในผลงาน และวรรณคดีที่มีคุณค่าต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประสบการณ์สะสมของเด็กที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป
7. การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ จะเป็นการฝึกให้เด็กใช้ความสังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมความรู้สึกที่ติดต่อกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาและความรู้สึกอันดีงามต่อเพื่อนมนุษย์ สิ่งมีชีวิตในโลกนี้
8. การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นงานที่สนุก ทำง่าย สร้างความเชื่อมั่นให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน

ปราโมทย์ ชันติลาพันธ์ (2530, หน้า 15) ได้จำแนกประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิดตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ
2. ช่วยให้นักเรียนที่มีความถนัดทางด้านภาษา มีพัฒนาทางภาษาเพิ่มขึ้น
3. ทำให้ทราบถึงลักษณะนิสัย ค่านิยม ความรู้ความสามารถความคิดตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ของผู้เขียน

พิสมัย อำไพพันธ์ (2537, หน้า 3 - 4) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อนักเรียน คือ
 - 1.1 ทำให้จิตใจกล้าแข็ง คิดอย่างรวดเร็ว
 - 1.2 ทำให้เด็กได้แสดงออกความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ และมีสุนทรียภาพ
 - 1.3 เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดสอบความสามารถในการเขียน
 - 1.4 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิด ความเข้าใจ และแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าที่ได้พบเห็น

2. ประโยชน์ต่อครู คือ

- 2.1 เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2.2 เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เกิดความคุ้นเคย และเข้าใจเด็กเป็นรายบุคคล
- 2.3 เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เข้าใจประสบการณ์ของเด็ก

จากการที่นักการศึกษา กล่าวถึงประโยชน์การเขียนเชิงสร้างสรรค์พอสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ ความสามารถของตนเอง

ตามระดับสติปัญญา สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ ได้ดี ช่วยให้เกิดความกล้าใจความภาคภูมิใจ เชื่อมมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้นในการทำงาน สนใจการเรียนรู้ยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วการเขียนเชิงสร้างสรรค์ยังช่วยให้ครูสามารถสังเกตพฤติกรรมทำให้ครูรู้จักนักเรียนมากขึ้น ดังนั้นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นงานที่มีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างมาก และควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

8. คุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

เดนิส คูน (Coon , 1986, p. 271) มีความคิดว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับสูงมักจะมีบางสิ่งบางอย่างที่แสดงออกอย่างชัดเจนคือ มีลักษณะที่ค่อนข้างผิดแผกไปจากบุคคลทั่ว ๆ ไป เช่น เมื่อวัยเด็กมักชอบเก็บตัว ปฏิเสธสังคม มีความสันโดษ มักน้อย มีวิถีชีวิตที่ไม่เป็นไปตามกระแสของสังคมและสภาพแวดล้อม มีความสนใจที่หนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ และจากการศึกษาวิจัยกรณีเชิงอัตชีวประวัติบุคคล พบว่าบุคคลบางคนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงในวิทยาการบางสาขา นั้น ในระยะเวลาช่วงหนึ่งของชีวิตต้องประสบกับความทุกข์ความลำบากจากสภาพจิตใจที่ผิดปกติ เป็นต้นว่า นักวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ คือ เซอร์ไอแซค นิวตัน จิตรกร วินเซนต์ แวนโก๊ะห์ เลโอนาร์โด ดา วินชี รวมทั้งนักเขียนอเมริกันบางคน เช่น เฮดการ์ อัลเลน ไป เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ล้วนแต่มีลักษณะที่มีความผิดปกติทางด้านจิตใจ จนกระทั่งเกิดเป็นคำพูดกล่าวขวัญกันจนติดปากของบุคคลทั่ว ๆ ไปด้วยว่า อัจฉริยะวิกลจริต (mad genius) ซึ่งมีความหมายว่า คนเก่งมาก ๆ ก็คือ คนวิกลจริตประเภทหนึ่ง แต่ในทางวิชาการก็ยังไม่สามารถสรุปความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันได้ระหว่างระดับความผิดปกติทางด้านจิตใจกับความคิดสร้างสรรค์ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เนื่องจากมีบุคคลอยู่อีกเป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งล้วนแต่มีความคิดสร้างสรรค์ แต่มิได้มีอาการผิดปกติทางด้านจิตใจหรือมีวิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป

วณิช สุธารัตน์ (2547, หน้า 236) กล่าวว่าคุณลักษณะการเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นจะต้องมีแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากภายในเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถคิดต่อไปได้อีกว่าจะยังมีคุณลักษณะอีกหลายอย่างที่เป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

อนาสตาซี (Anastasi 1958) ฮิลการ์ด และ แอดคินสัน (Hilgard, & Atkinson, 1967, P. 215) ได้สรุปลักษณะบุคลิกภาพของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ และสามารถรวบรวมความคิดจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้เป็นผู้ที่มีความตื่นตัวในระดับสูง ต่อบุคคล เหตุการณ์ ข่าวสาร ข้อมูล ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ

2. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีจิตใจเปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้ ประสบการณ์ สามารถยอมรับความคิดที่ไม่มีเหตุผล และจะไม่เก็บความรู้สึกและจินตนาการไว้

3. ชอบใช้ความคิดในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ หรือในลักษณะของนามธรรม มีความคิดที่หลากหลาย มีความคิดรวบยอด และสนใจสภาพความเป็นไปได้ของสิ่งต่าง ๆ สนใจในสิ่งที่เป็นความจริง รูปแบบ ความงาม มากกว่าสิ่งที่เกิดจากความจำ หรือความสำเร็จ มีความคิดว่าผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์มีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง

4. ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ อย่างมีอิสระ ชอบที่จะทำงานที่มีลักษณะยุ่งยากซับซ้อน มีอุปนิสัยในการทำงานที่ไม่ต้องการความมีระเบียบ ไม่มีกรอบและหลักเกณฑ์ในการทำงาน ไม่ติดยึดในระเบียบแบบแผน

5. มีความต้องการคิดสร้างสิ่งใหม่ ๆ โดยไม่สนใจว่าจะมีใครวิพากษ์วิจารณ์อย่างไรไม่มีความวิตกกังวลทุกขหรือต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น

6. ในเรื่องของแรงจูงใจซึ่งเป็นสิ่งที่ผลักดันให้บุคคลกระทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น พบว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีแรงจูงใจเกิดขึ้นจากภายในจิตใจ (intrinsic motivation) เช่นความสุข ความพึงพอใจ ความสำเร็จ ความรัก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอำนาจกระตุ้นให้บุคคลกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์มากกว่าแรงจูงใจจากภายนอก (extrinsic motivation)

7. ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง เป็นผู้ที่มีการรับรู้ในลักษณะที่ไวต่อปัญหา มองเห็นการณ์ไกล ความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการคิดหลาย ๆ ทาง มีความสนใจบุคคล วัตถุ เหตุการณ์ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ

8. ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทั้งทางกว้างและทางลึก มีความพร้อมที่จะเสี่ยงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความต้องการที่จะก้าวไปข้างหน้า หรือมีลักษณะมุ่งอนาคต และไม่ยึดติดอยู่กับความคิดเดิมของตนเอง โดยพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดได้ตลอดเวลา เมื่อข้อมูลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนไปจากเดิม

9. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความวิตกกังวลต่อสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น มีความพอใจ ตื่นเต้นและมีความรู้สึกสนุกที่จะเผชิญกับสิ่งที่แปลก ๆ น่าประหลาดใจ หรือน่าสนใจ มีความคิดและการแสดงออกที่แตกต่างจากบุคคลอื่น และเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน

10. มีสมาธิดี สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของการเกาะติดเป็นเวลานาน มีจิตใจมุ่งมั่นอยู่ทำงานไม่วอกแวกหรือสับสน

11. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความสามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กันได้ ในลักษณะที่บุคคลทั่ว ๆ ไปคาดคิดไม่ถึง

12. มีความสามารถในการใช้ภาษาจนกระทั่งถึงขั้นเป็นนายของภาษา มีความคล่องแคล่วในการคิดเลข การใช้ความคิด การทำความเข้าใจข้อมูล ข่าวสาร และสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมและสภาพแวดล้อม

13. มีความสามารถคิดและเข้าใจลักษณะที่เป็นนามธรรม การจัดระบบของสิ่งต่าง ๆ มีการแสดงออกในทางสังสรรค์ และมีอารมณ์ขัน

14. มีพลังงานในการทำงานสูง สามารถทำงานที่อยู่ในความสนใจได้เป็นเวลานาน มีสมาธิดีมาก แต่จะไม่ชอบงานอดิเรกหรืองานที่มีความจำเจซ้ำซาก

15. มีความเฉียบแหลมฉับไวทางด้านการใช้ความคิดและการใช้จินตนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าศึกษาชีวิตในวัยเด็ก มักจะพบว่าเป็นเด็กที่ชอบสนุก มีอารมณ์ขัน และเป็นนักแต่งนิทานหรือชอบสร้างเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น สนุกสนานอยู่ตลอดเวลา

วนิช สุธารัตน์ (2547, หน้า 239 – 245) กล่าวถึง บุคลิกภาพของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ว่าจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. อุปนิสัยการช่างสังเกต

อุปนิสัยการช่างสังเกต นับได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ การทำความเข้าใจสรรพสิ่งรอบ ๆ ตัว เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการคิดทุกชนิด ตั้งแต่ ความคิดรวบยอดการคิดแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ ล้วนแต่อาศัยความสามารถในการสังเกตเป็นพื้นฐานมาก่อนทั้งสิ้น

2. ความอยากรู้อยากเห็น

ความอยากรู้อยากเห็นและโลกของการสำรวจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก ตั้งแต่ทารกเริ่มใช้สายตาสำรวจวัตถุ สิ่งของ ทารกจะใช้สายตาจ้องมอง จับวัตถุ และกวาดสายตาตามการเคลื่อนไหวของวัตถุ จนสามารถใช้มือจับ ขอบเขตของการสำรวจกว้างขึ้นเมื่อสามารถเดินไปสำรวจด้วยตนเองได้ เมื่อเจริญวัยขึ้น การสำรวจเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเล่นซุกซนสนุกสนาน เนื่องจากการรู้จักสิ่งต่างๆ แต่เพียงเล็กน้อยยังไม่เป็นการเพียงพอ ต้องรู้ให้ชัดเจนลึกซึ้งและเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งด้วย

3. ความไวในการรับรู้

หมายถึง การเกิดการรับรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ฉับไว แม้มีการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย ก็สามารถสัมผัสได้ เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีประสาทสัมผัสที่ไวกว่าเด็กธรรมดาทั่วๆ ไป คือ จะเห็นในสิ่งที่เด็กอื่นไม่เห็น ได้ยินในสิ่งที่เด็กทั่วๆ ไปไม่ได้ยิน สามารถสัมผัสสิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างรวดเร็ว

4. ความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่ว ๆ ไป

ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมองสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่แตกต่างจากบุคคลอื่น การคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น เป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความคิดลักษณะนี้จะเกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กเช่นเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากความคิดนี้ก็คือ การกล้าทำ และกล้าเสี่ยงตามที่ตนเองได้คิดไว้ก่อนแล้ว

5. การมีจินตนาการอันไร้ขอบเขต

จินตนาการ เป็นศูนย์กลาง และจุดกำเนิดของความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อเด็กอายุ 4 – 5 ปี โดยแสดงออกมาเป็นการเล่นสมมติ เด็กผู้หญิง

ชอบเล่นขายของสารพัด เล่นก่อกองทราย ในขณะที่เด็กผู้ชายชอบขี่ม้าก้านกล้วย และเอาถังไม้หรือสิ่งอื่นๆ มาสร้างบ้าน เป็นต้น จินตนาการอันไร้ขอบเขตเกิดขึ้นจากความคิดที่มีอิสระ และอาศัยคุณลักษณะด้านอื่นเป็นตัวส่งเสริมด้วย เช่น การช่างสังเกต และมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง

6. การชอบแสวงหาความรู้

คุณลักษณะชอบแสวงหาความรู้ แสดงออกมาให้เห็นด้วยการชอบอ่านหนังสือ ชอบเดินทางท่องเที่ยว ชอบพูดคุยกับบุคคล การแสวงหาทำให้เกิดการเก็บสะสมความรู้ และเมื่อถึงโอกาสที่เหมาะสม ก็สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาจัดรูปแบบใหม่ ก่อให้เกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์สร้างประโยชน์ต่อบุคคลอื่นต่อไป

7. มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง

ความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ ทำให้บุคคลมีความรักในสิ่งนั้น ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมการเก็บสะสม หรือสนใจรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งนั้น หรืออาจมีอุปนิสัยชอบซักถามเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ตลอดจนสามารถสร้างความคิดทฤษฎีและผลิตผลใหม่ๆ ขึ้นจากความสนใจนั้นด้วย

8. มีความสามารถเฉพาะด้านที่ปรากฏออกมาให้เห็นตั้งแต่วัยเด็ก

ความสามารถเฉพาะด้าน เป็นความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมาให้เห็นตั้งแต่อายุน้อยๆ ในบรรดาผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ นั้น ปรากฏว่าบางคนมีบิดามารดาหรือบุคคลใกล้ชิด มีความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ เฉพาะด้านหรือเฉพาะทางมาก่อน ขณะที่บางคนไม่มีบุคคลใกล้ชิดที่เชี่ยวชาญในทางด้านนั้นเลย แต่กลับแสดงความสามารถเฉพาะด้านได้อย่างน่าพิศวงในวัยเด็ก

9. ลักษณะการมีอารมณ์ขัน

การมีอารมณ์ขันเป็นลักษณะประจำตัวของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งและการมีอารมณ์ขันมักจะเกิดขึ้นตั้งแต่บุคคลยังอยู่ในวัยเด็กด้วย

10. ลักษณะการมีความเชื่อมั่น

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีความเชื่อมั่นในการคิด และการตัดสินใจของตนเอง ในเรื่องต่างๆ จะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความมั่นใจ โดยไม่มีความหวาดหวั่นว่าจะเกิดความผิดพลาด ไม่มีความวิตกว่าจะถูกติฉินนินทา หรือต้องรับการวิพากษ์วิจารณ์ ไม่มี ความเกรงกลัวว่าการตัดสินใจของตนเองทำให้ต้องสูญเสียเพื่อนหรือถูกวิพากษ์วิจารณ์ ว่าตนเองมีอะไรที่ไม่เหมือนใคร

การมีความเชื่อมั่นเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก ที่พ่อแม่สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างทันที่ทันที่ จนเด็กเกิดความรู้สึกไว้วางใจ เกิดความรู้สึกอบอุ่น และเป็นสุขเมื่อสามารถพอที่จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองได้แล้ว พ่อแม่ได้เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ทำสิ่งต่างๆ อย่างอิสระด้วยตนเอง ซึ่งทั้งสองส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดความคิด

สร้างสรรค์ในการพัฒนาบุคลิกภาพในขั้นต่อไป ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม และ บุคลิกภาพของอีริกสัน

คุณลักษณะการมีความเชื่อมั่นจะแสดงออกให้เห็นอย่างเด่นชัด ตั้งแต่เด็กมีอายุ 2 – 7 ปี เป็นต้นไป ดังนั้นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะต้องมีบุคลิกภาพประจำตัวที่สำคัญ คือ ลักษณะการมีความเชื่อมั่น ซึ่งเราจะพบว่า นักวิทยาศาสตร์ ศิลปิน นักเขียน นักพูด ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงๆ ล้วนแต่เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองทุกคน

จากแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีลักษณะบางประการที่ผิดแผกไปจากคนอื่น ซึ่งจะเป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์มักจะเป็นบุคคลที่มีความสนใจในเรื่องต่างๆ ไม่ยึดติดกับเรื่องเดิมของตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง เป็นคนช่างสังเกต อยากรู้อยากเห็นมีจินตนาการชอบแสวงหาความรู้มีอารมณ์ขันและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเรามักพบว่านักวิทยาศาสตร์ นักเขียน นักพูด จะมีคุณลักษณะเช่นนี้เป็นส่วนประกอบของตน และคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้จะแสดงออกปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

การใช้การ์ตูนเพื่อประกอบการเรียนการสอน

1. ความหมายของการ์ตูน

ความหมายของการ์ตูนตามคำนิยามของนักการศึกษา และนักเทคโนโลยี การศึกษามีหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ศักดิ์ชัย เกียรติจินาพันธ์ (2534, หน้า 77) การ์ตูน หมายถึง ภาพวาดบิดเบี้ยว โย้โย้ ไม่เหมือนจริงที่มีรายละเอียดน้อย ในลักษณะสวยงาม น่าขบขัน ล้อเลียน เสียดสี

ภณิดา สวัสดิ์วงษ์พร (2537, หน้า 19) การ์ตูน คือ ภาพลายเส้นที่เป็นตัวแทนของบุคคล สัตว์ สิ่งของ แนวความคิด หรือสถานการณ์ที่สื่อเรื่องราวได้ถูกต้อง

ไพรัช รามัญ (2540, หน้า 81) การ์ตูน เป็นภาพสัญลักษณ์ที่ใช้แทนสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สัตว์ หรือสิ่งของ เป็นต้น ที่ถ่ายทอดเรื่องราว แนวความคิดอารมณ์ขัน หรือล้อเลียน

จากแนวความคิดของนักศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการ์ตูนเป็นศิลปะลายเส้นในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้สื่อความหมายประกอบการเรียนการสอนซึ่งใช้ประกอบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้สื่อความหมายต่าง ๆ ตามสภาพการณ์ ภายในกิจกรรมการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

2. ประเภทของการ์ตูน

การ์ตูนตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญทางสื่อการเรียนการสอน ที่เสนอไว้มีดังนี้

จินดนา ไบกาชุย (2536, หน้า 223 - 224) ได้แบ่งภาพการ์ตูน ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. การ์ตูนรูปสัตว์ เป็นภาพวาดสัตว์ต่าง ๆ แต่บุคลิกและลักษณะท่าทางเหมือนคน

2. การ์ตูนแบบยุโรป คือ ภาพวาดที่พยายามวาดรูปสัตว์ให้เหมือนคน และคนให้เหมือนสัตว์

3. การ์ตูนสมัยใหม่ คือ ภาพวาดที่เขียนให้ดูวิกลจริตออกไป ดูไม่ออกว่าเป็นภาพคนหรือภาพสัตว์ แต่ผู้ดูรู้ว่าเป็นภาพการ์ตูน

4. การ์ตูนแบบอเมริกา คือ ภาพวาดการ์ตูนสัตว์ที่ใส่บุคลิก อุปนิสัย ท่าทาง และพฤติกรรมของคนจริง ๆ เข้าไป จนคนดูยอมรับ โดยเฉพาะตัวพระเอกและนางเอก

5. การ์ตูนเรื่องยาวประเภทการผจญภัยซึ่งวาดภาพคล้ายคนจริงแต่ไม่เหมือนคนจริงมากนัก มีเรื่องราว มีคำบรรยาย

จินตนา ไบกาซูยี (2536, หน้า 224 - 226) ได้แบ่งประเภทของการ์ตูนออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การ์ตูนล้อสังคม (gad cartoons) พบเห็นได้มากในหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารที่ออกมาอย่างสม่ำเสมอ โดยมีเนื้อหาหยิบยกมาจากสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในระยะนั้น

2. การ์ตูนล้อการเมือง (political and editorial cartoons) เนื้อหาของภาพเกิดจากข่าวและเหตุการณ์ด้านการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นยุคนั้นโดยมีจุดมุ่งหมายกระตุ้นผู้อ่าน

3. การ์ตูนโฆษณา (commercial cartoons) มีวัตถุประสงค์เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อในสินค้าหรือสิ่งที่โฆษณานั้น

4. การ์ตูนล้อเลียน (caricature cartoons) เป็นภาพล้อเลียนบุคคลให้ดูตลกขบขันโดยวาดบุคลิกให้ดูเกินจริง

5. การ์ตูนเรื่องยาว (comic strip cartoons) เป็นการ์ตูนประกอบการบรรยายเรื่องราวที่มีเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนจบ แบบต่อเนื่องสัมพันธ์กัน โดยแบ่งเป็นตอนๆ ละ 4 - 5 กรอบ

6. ภาพยนตร์การ์ตูน (animated cartoons) คือ ภาพวาดการ์ตูนบนแผ่นฟิล์มที่มีความเคลื่อนไหว เป็นเรื่องราวภาพยนตร์ขึ้นมา

หทัย ดันหยง (2529, หน้า 208) ได้แบ่งประเภทของการ์ตูนออกเป็น 10 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1. การ์ตูนต่างประเทศ ซึ่งลอกเลียนแบบมาจากการ์ตูนอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น

2. การ์ตูนวรรณคดี เช่น เรื่องคารวี สังข์ทอง ไกรทอง เป็นต้น

3. การ์ตูนชวนฝัน เป็นการ์ตูนที่เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับ ความงดงามของธรรมชาติ

แวดล้อม

4. การ์ตูนผจญภัย เป็นการ์ตูนที่เน้นเรื่องราวการต่อสู้ ผจญภัย เป็นต้น

5. การ์ตูนวิทยาศาสตร์ เน้นเรื่องราวความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

6. การ์ตูนนวนิยาย เน้นเรื่องราวเทวดา อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นต้น

7. การ์ตูนชวนหัว เน้นเรื่องชวนตลกขบขัน เป็นต้น
8. การ์ตูนนิยายชีวิต เน้นเรื่องความสุข ความทุกข์ การทำมาหากิน เป็นต้น
9. การ์ตูนดารา เน้นเรื่องดาราและนักแสดง โดยนำมาผสมกับภาพการ์ตูน เป็นต้น
10. การ์ตูนป๊อปอ๊ป เป็นการ์ตูนแสดงมิติเคลื่อนไหวบนหน้าหนังสือ ซึ่งเป็นการตูนยุคใหม่ดังที่แนวความคิดการแบ่งประเภทของการ์ตูนไว้อย่างครอบคลุมนั้น สามารถประมวลให้เข้ากับในปัจจุบันได้เป็น 3 ประเภท คือ

10.1 การ์ตูนขรรคมดา เป็นภาพวาดสัญลักษณ์หรือภาพล้อเลียน เสียดสีบุคคลสถานที่ สิ่งของ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจทั่วไป

10.2 การ์ตูนเรื่อง คือภาพการ์ตูนที่มีเรื่องราวต่อเนื่องกันหลายภาพ หรือมีความยาวเป็นเล่มตอนละ 2 - 3 ภาพ ลงในหนังสือพิมพ์รายวัน

10.3 ภาพยนตร์การ์ตูน เป็นการ์ตูนมีชีวิตเคลื่อนไหวได้ ส่วนใหญ่จะเป็นการ์ตูนที่มีอยู่ในโทรทัศน์

จากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ว่าการตูนสามารถประมวลให้เข้ากับปัจจุบันได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) การ์ตูนขรรคมดา 2) การ์ตูนเรื่อง 3) ภาพยนตร์การ์ตูน

3. ลักษณะของการ์ตูนประกอบการเรียนการสอน

ชม ภูมิภาค (2529, หน้า 143) กล่าวถึงลักษณะของการ์ตูนประกอบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. แสดงภาพได้ตรงกับจุดมุ่งหมายของผู้เรียน สามารถทำให้ผู้ดูเข้าใจความหมายได้ตรงกับจุดมุ่งหมายนั้น
2. ภาพที่เขียนต้องเป็นภาพง่าย ๆ แสดงแต่ลักษณะเด่นไม่ซับซ้อน หรือแสดงรายละเอียดมากเกินไป
3. การ์ตูนภาพหนึ่งๆควรแสดงเรื่องราวเพียงเรื่องเดียวและให้จุดหมายของเรื่องราวนั้นเป็นจุดเด่นของภาพ
4. คำบรรยายภาพการ์ตูน ควรเป็นคำบรรยายสั้นๆ กระชับรัดกุมแต่มีความหมายลึกซึ้งและครอบคลุมจุดหมายของภาพนั้นทั้งหมด

บัณฑิต ชื่นพัฒนพงษ์ (2531, หน้า 25) กล่าวถึงลักษณะการ์ตูนประกอบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. มีรายละเอียดน้อย
2. เป็นรูปที่จำได้ง่าย ถ้าผู้ดูมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่
3. แปลความหมายได้รวดเร็ว

จากนักการศึกษาหลายท่าน กล่าวถึงลักษณะของการ์ตูนสรุปได้ว่าการตูนที่นำมา

ประกอบการเรียนการสอน ต้องให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของเรื่องที่เรียน ซึ่งภาพหนึ่ง ๆ แสดงให้เห็นเพียงเรื่องราวเดียวเท่านั้น เพื่อที่จะแปลความหมายของภาพได้ตรงกับเนื้อหานั้น ๆ หรือในเวลาขณะนั้น โดยครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมด

4. วิธีเลือกใช้การ์ตูนประกอบการเรียนการสอน

วิทิต ศรีจอมแปง (2529, หน้า 93) กล่าวถึงการเลือกการ์ตูนมาใช้ในการเรียนการสอนดังนี้

1. ควรเลือกการ์ตูนที่เหมาะสมกับประสบการณ์ของผู้เรียน
2. การ์ตูนที่ใช้ต้องเป็นการ์ตูนที่นักเรียนในชั้นจะเข้าใจความหมายได้
3. ควรเลือกการ์ตูนที่ออกแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ที่เป็นคำให้จำได้ง่าย
4. มีสัญลักษณ์ซึ่งให้ความหมายชัดเจน
5. เป็นที่คุ้นเคยและเข้าใจง่ายมีขนาดเหมาะสม ถ้าขนาดเล็กขยายให้เหมาะสม

นิพนธ์ สุขปรีดี (2528, หน้า 75) กล่าวถึงวิธีเลือกใช้การ์ตูนประกอบการเรียนการสอนมีดังนี้

1. ควรเลือกการ์ตูนที่ออกแบบง่าย ๆ และเหมาะกับประสบการณ์ของผู้เรียน
2. มีสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายชัดเจน
3. ภาพการ์ตูนประกอบการอธิบายต้องชัดเจน
4. ดูแล้วรู้ทันทีว่าเป็นภาพอะไร
5. ควรเตรียมวางแผนการใช้ภาพการ์ตูน

สรุปได้ว่าการเลือกการ์ตูนประกอบการเรียนการสอน จำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียนและประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นฐานให้เข้าใจการ์ตูนที่นำมาประกอบการเรียนการสอน โดยที่สัญลักษณ์ที่สื่อไม่ต้องแปลได้หลายแนวทาง ซึ่งจะต้องอธิบายชัดเจนอยู่ในการ์ตูน

5. ประโยชน์ของการ์ตูนต่อการเรียนการสอน

การ์ตูนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนตามที่คนทั้งหลายกล่าว ดังนี้ เลิศ อานันทนะ (2523, หน้า 15-17) ได้สรุปประโยชน์ของการ์ตูนที่มีต่อการศึกษา ดังนี้

1. ใช้ทำเป็นหนังสือประกอบสำหรับเด็ก
2. ใช้แทนคำอธิบายที่ยาก ๆ และสลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย
3. ช่วยให้บทเรียนเป็นเรื่องง่าย ๆ สนุกสนานไม่น่าเบื่อ
4. สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้มีชีวิตชีวา
5. มีลักษณะยั่วและท้าทายให้เด็กได้แสดงออกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
6. ขยายขอบเขตของความรู้ที่นึกคิดจินตนาการที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจปรากฏออกมาเป็นรูปร่างที่มองเห็นได้

7. เปิดโอกาสให้เด็กแต่ละคนสามารถเรียนรู้และทดลองค้นคว้าได้ด้วยตนเอง
8. เด็กสามารถแปลความหมายจากภาพเป็นการกระทำได้

ชม ภูมิภาค (2524, หน้า 143) กล่าวถึงประโยชน์ของการ์ตูนที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ดังนี้

1. เรียกร้องให้นักเรียนสนใจเรื่องที่เรียนมากยิ่งขึ้น
2. ฝึกฝนในการอ่านและเพิ่มความสนใจในการอ่าน
3. ฝึกเด็กให้ใช้สมองในการคิด
4. ใช้สอนนักเรียนเป็นรายบุคคลได้

ถวัลย์ มาศจรัส (2525, หน้า 4 - 8) กล่าวถึงประโยชน์ของการ์ตูนไว้ดังนี้

1. ใช้ประกอบการสอนในการแสดงท่าทาง อารมณ์สิ่งที่เรากล่าวถึง
2. ทำให้การสอนของครูมีชีวิตชีวาก ตีตักและเร้าความสนใจได้อย่างดี
3. สามารถสรุปประเด็นสำคัญของบทเรียนที่ยากให้ง่ายขึ้น
4. ใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ทุกกลุ่มวิชา และทำให้บทเรียนไม่น่าเบื่อหน่าย

ในบทเรียน

5. การเรียนการสอนที่ใช้การ์ตูน มาประกอบเนื้อหาที่เรียนเป็นการเสริมให้ผู้เรียนกระตือรือร้นใคร่รู้ต่อสิ่งที่อยู่ในการ์ตูน ซึ่งนำไปสู่ความคิดและการแสดงออกอย่างกว้างขวาง ความสนใจของเด็กที่มีต่อการ์ตูน

นิพนธ์ คุณารักษ์ (2534, หน้า 3) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการ์ตูนต่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. สามารถเร้าหรือกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
2. สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ลดความตึงเครียด
3. ประกอบการอธิบายความรู้ให้เห็นความจริงเชิงรูปธรรม
4. สร้างความประทับใจ และก่อให้เกิดการจดจำได้นานยิ่งขึ้น
5. สร้างเสริมความสามารถในการอ่านภาพได้
6. สร้างทัศนคติค่านิยม และจิตสำนึกที่ดีของผู้เรียน
7. สร้างประสบการณ์ชีวิตและโลกทัศน์ที่กว้างไกลแก่ผู้เรียน

พันธิพา จันทรจรรยา (2537, หน้า 13) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการ์ตูนต่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกทักษะในวิชาศิลปศึกษา
2. เพื่อฝึกทักษะในวิชาภาษาไทย
3. เพื่อฝึกทักษะในวิชาสังคม
4. เด็กได้ผลงานและสนุกสนาน
5. ลดภาระของครูที่สอนประจำชั้น

6. รวบรวมผลงานเด็กติดระดับห้อง เป็นเครื่องประดับที่มีค่าราคาถูก แม้แต่นักเรียนต่างห้องยังสนใจใคร่ชมดู

จากประโยชน์ของการดูดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนการสอนโดยใช้การ์ตูนทำให้การสอนมีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น และสามารถใช้สอนได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

6. ความสนใจของเด็กที่มีต่อการดู

ณรงค์ ทองปาน (2526 , หน้า 132) ได้สรุปการ์ตูนที่เด็กสนใจโดยแยกตามระดับอายุตั้งแต่ 8 - 10 ปี ดังต่อไปนี้

ระดับอายุ 8 ปี การ์ตูนที่ได้รับความสนใจมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การ์ตูนตลกฮาขันทั่วไป การ์ตูนเกี่ยวกับผี และการ์ตูนวรรณคดีหรือนิทาน ส่วนการ์ตูนที่ได้รับความสนใจน้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การ์ตูนเกี่ยวกับอาชญากรรม การ์ตูนเกี่ยวกับสงคราม การ์ตูนเกี่ยวกับความรัก

ระดับอายุ 9 ปี การ์ตูนที่ได้รับความสนใจมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การ์ตูนตลกฮาขันทั่วไป การ์ตูนเกี่ยวกับผี และการ์ตูนวรรณคดีหรือนิทาน ส่วนการ์ตูนที่ได้รับความสนใจน้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การ์ตูนเกี่ยวกับอาชญากรรม การ์ตูนเกี่ยวกับสงคราม การ์ตูนเกี่ยวกับความรัก

ระดับอายุ 10 ปี การ์ตูนที่ได้รับความสนใจมากที่สุด 2 อันดับ ได้แก่ การ์ตูนตลกฮาขันทั่วไป การ์ตูนเกี่ยวกับผี ส่วนการ์ตูนที่ได้รับความสนใจน้อยที่สุด 2 อันดับ ได้แก่ การ์ตูนเกี่ยวกับสงคราม การ์ตูนเกี่ยวกับความรัก

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527, หน้า 52 - 55) ได้สรุปความสนใจการ์ตูนของเด็กในวัยต่าง ๆ ไว้ดังนี้

เด็กวัย 0 - 3 ขวบ สนใจดูรูปสัตว์ ดอกไม้ พ่อแม่ เด็กด้วยกัน มีความสนใจอ่านประมาณ 2 - 3 นาที

เด็กวัย 3 - 6 ขวบ (อนุบาล - ป.1 ระยะต้น) สนใจรูปการ์ตูนที่เป็นสี มีความสนใจอ่านประมาณ 5 - 10 นาที

เด็กวัย 6 - 8 ขวบ (ป.1 - ระยะปลาย ป.2) สนใจการ์ตูนตลกฮาขัน มีความสนใจอ่านประมาณ 15 - 20 นาที

เด็กวัย 8 - 11 ขวบ (ป.3 - ป.4) สนใจการ์ตูนวรรณคดี คำพังเพย การ์ตูนฮาขัน

เด็กวัย 12- 14 ขวบ (ชั้นประถมปลาย) สนใจการ์ตูนวิทยากรไถ่ตัว การ์ตูนการทดลอง การ์ตูนนิยายรัก

วัย 15 - 17 ปี (วัยรุ่น) สนใจการ์ตูนการต่อสู้ ปัญหาสังคม การเมือง นักสืบ ผจญภัย เป็นต้น

ทัศน สลัดยะนันท์ (2534, หน้า 56) ได้สรุปการ์ตูนที่ได้รับความสนใจของเยาวชนไทยในระดับอายุระหว่าง 8 - 22 ปี มี 3 อันดับ ได้แก่ เรื่องตลก เรื่องตื่นเต้น ผจญภัยและ เรื่องการต่อสู้แข่งขัน

ผู้วิจัยเห็นว่าการ์ตูนเป็นเรื่องน่าสนใจสำหรับเด็กทุกวัย สามารถอธิบายเรื่องที่ยาก ๆ และสลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายช่วยให้การเรียนรู้สนุกสนานไม่น่าเบื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้มีชีวิตชีวาช่วยสร้างจินตนาการของเด็กวัยนี้และท้าทายให้เด็กได้แสดงออกอย่างกว้างขวาง

ความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีติติก (2532, หน้า 321) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกพอใจในงานที่ทำ เมื่องานนั้นให้ประโยชน์ตอบแทนทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเขาได้ และยังได้กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) ว่าหากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้รับการตอบสนองก็จะทำให้เขาเกิดความพึงพอใจ ซึ่งมาสโลว์ได้แบ่งความต้องการพื้นฐานออกเป็น 5 ชั้น คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัย
3. ความต้องการทางสังคม
4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากสังคม
5. ความต้องการความสมหวังในชีวิต

วอลเลอร์สแตน (Wallerstein, 1971 , p 256) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย เป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้น การที่จะทำให้คนเกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุของความพึงพอใจนั้น

กู๊ด (Good, 1973 , p.320) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงระดับความรู้สึกพอใจ ซึ่งเป็นผลจากความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

ไวแมน (Wolman, 1973, p.384) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกมีความสุข เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายตามความต้องการหรือแรงจูงใจความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของบุคคลอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและแรงจูงใจ ซึ่งปรากฏออกมาทางพฤติกรรมและเป็นองค์ประกอบสำคัญใน

การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความพึงพอใจในกิจกรรมหรืองานใด การกระทำกิจกรรมหรืองานนั้นก็จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานนั้นเป็นอย่างดี

พิทักษ์ ตรีษทิม (2539, หน้า 24) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในการประเมินค่าซึ่งจะเห็นว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติอย่างแยกไม่ออก

เจริญ ศาสตราวหา (2539, หน้า 12) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งที่เขาทำอยู่ เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุและจิตใจ ถ้าบุคคลใดมีความพึงพอใจมากก็จะกระตือรือร้นเต็มใจปฏิบัติงานและทำงานด้วยความอดุสาหะพยายาม แต่ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคลไม่เกิดความพึงพอใจสภาวะการทำงานอย่างกระตือรือร้นหรืออดุสาหะย่อมลดลง

ยงยุทธ สิมพา (2542, หน้า 27) ได้กล่าวไว้ว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติงานหมายถึง ความรู้สึกที่ดี เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและการที่บุคคลปฏิบัติงานด้วยความสุขจนเป็นผลให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จสนองนโยบายและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้นความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรจึงจำเป็น และมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องสร้างให้เกิดกับบุคลากรให้ได้โดยเฉพาะกับครู ซึ่งเป็นบุคลากรที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้เด็กนักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า

สุรพล เย็นเจริญ (2543, หน้า 6) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความสบายใจเมื่อได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

เหมราช ธนปัทม์ (2548, หน้า 31) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจคือความรู้สึก ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากการที่บุคคลนั้น ได้เปรียบเทียบความต้องการของตนเองกับประสบการณ์หรือสิ่งที่ตนได้รับขณะนั้นแล้วตัดสินว่าสิ่งที่ตนได้รับนั้นตอบสนองต่อความต้องการของตนหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด

จากความหมายของนักวิชาการข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจคือ ความรู้สึก ความคิดเห็นเป็นในทางบวกของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการสอนของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากการที่บุคคลนั้นได้เปรียบเทียบความต้องการของตนเองกับประสบการณ์หรือสิ่งที่ตนได้รับในขณะนั้น แล้วตัดสินว่าสิ่งที่ตนได้รับนั้นตอบสนองต่อความต้องการของตนหรือไม่และมากนักน้อยเพียงใด

2. การวัดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา สรุปได้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 165) กล่าวถึงการวัดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่าสามารถวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การวัดแบบอัตนัย (subjective measurement) เป็นการทดสอบกลุ่มและความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เรียกว่า สังคมมิติ (sociometry) เพื่อศึกษาถึงการยอมรับและไม่ยอมรับความชอบและไม่ชอบและไม่ชอบระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

2. การวัดแบบปรนัย (objective measurement) โดยการใช้แบบสอบถามซึ่งวัดสังคมมิติ และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า เจตคติรวมทั้งการสัมภาษณ์ ตัวบ่งชี้ถึงความพอใจต่ำ ได้แก่ การหยุดงาน การลาออก การขาดงาน ความเบื่อหน่ายในการทำงาน เป็นต้น

ศจี อนันต์นพคุณ (2542, หน้า 70-71) กล่าวถึงวิธีการวัดความพึงพอใจว่าสามารถใช้วิธีการสำรวจเป็นเครื่องวัดก็ได้ ซึ่งมีวิธีการสำคัญอยู่ 4 วิธี คือ

1. การสังเกตการณ์ (observation) โดยผู้บริหารสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน จากการแสดงออก การฟังจากการพูด สังเกตจากการกระทำ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาวิเคราะห์
2. การสัมภาษณ์ (interviewing) เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยการสัมภาษณ์ จะต้องเผชิญหน้ากันเป็นส่วนตัวหรือสนทนากันโดยตรงแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นต่างๆ ด้วยวาจา
3. การออกแบบสอบถาม (questionnaires) เป็นวิธีที่นิยมกันมากโดยให้ผู้ปฏิบัติแสดงความคิดเห็นความรู้สึกลงในแบบทดสอบ การสร้างคำถามต้องพิจารณาอย่างดีเพื่อที่จะตั้งคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด และลักษณะของคำถามจะต้องให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจสมบูรณ์ครบถ้วน
4. การเก็บบันทึก(recording keeping) เป็นการเก็บประวัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนในเรื่องเกี่ยวกับผลงาน การร้องทุกข์ การขาดงาน การลางาน การฝ่าฝืนระเบียบวินัยอื่นๆ

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 66-122) เสนอแนะว่าเครื่องมือที่จะนำมาวัดความรู้สึกของบุคคลที่นิยมนำมาใช้วัด ซึ่งมีความเป็นปรนัย สะดวกในการสร้าง และการนำไปใช้วัด และได้รับการนิยมนักคือ แบบทดสอบ ซึ่งสามารถสร้างได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างแบบเทอร์สโตน (Thurstone's method) เป็นลักษณะมีข้อความให้อ่าน แล้วผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า มีความคิดเห็นเชิงบวก กลาง หรือมีความเห็นเชิงลบโดยไม่มีตัวเลข
2. การสร้างแบบลิเกิต (Likert's method) มีลักษณะเป็นข้อความแสดงความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะทางบวก ทางลบ หรือผสมกันก็ได้ โดยกำหนดค่าเป็นเชิงประมาณในรูปของตัวเลข

3. การสร้างแบบออสกู๊ด (Osgood's method) มีลักษณะเป็นข้อความโดยพิจารณาร่วมกับคำตอบซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ แล้วผู้ตอบพิจารณาว่าความรู้สึกของผู้ตอบโน้มเอียงไปทางใด

กุดัน ชมพลมา (2547, หน้า 25) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการวัดความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจสามารถที่จะวัดได้โดยการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและเจตคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง เพื่อนร่วมงานและองค์กร ผ่านลงย้งเครื่องมือที่ใช้วัด

ประจักษ์ โพธิ์วัด (2548, หน้า 23) ได้กล่าวถึงการวัดความพึงพอใจในงานนั้นมีการแบ่งแบบลักษณะข้อความที่ถามได้แก่แบบสำรวจปรนัย และแบบสำรวจเชิงพรรณนาและแบ่งแบบวัดตามคุณลักษณะของงานได้แก่ แบบวัดความพึงพอใจในงานโดยทั่วไปและแบบวัดความพึงพอใจเฉพาะเกี่ยวกับงาน

จากการศึกษาการวัดความพึงพอใจ สรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกวัดความคิดเห็น เจตคติ ของบุคคลที่นิยมนำมาใช้วัดซึ่งมีความเป็นปรนัย สะดวกในการสร้างและการนำไปใช้วัด และที่ได้รับความนิยมมากก็คือ แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พิมพ์ประไพ ธวัชวงศ์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการใช้กิจกรรมนิทานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า แผนการสอนการใช้กิจกรรมนิทานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทำให้นักเรียนแสดงออกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบนิทานได้และความก้าวหน้าทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วีรวัดณ์ วัฒนา (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบในการอ่าน การเขียนสร้างสรรค์ และความคงทนในการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้ป้ายนิเทศประกอบภาพการ์ตูนกับภาพเหมือนจริง เป็นสื่อในการสอนได้ศึกษากับโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านท่าหิน จังหวัดลพบุรี จำนวน 64 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยป้ายนิเทศประกอบภาพวาดการ์ตูนมีความสามารถในการอ่านการเขียนสร้างสรรค์ และความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยใช้ป้ายนิเทศประกอบภาพเหมือนจริง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สุกิตา อุทัยคุปต์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลของการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อการสอน มีความสามารถทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ก่อนและหลังการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดย

คะแนนเฉลี่ยที่ได้รับจากการทดสอบหลังการสอนสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยที่ได้รับจากการทดสอบก่อนการสอน แสดงว่านักเรียนมีความสามารถทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้น

พรทิพย์ ประการแก้ว (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการใช้ชินเนคติกส์ช่วยสร้างการเขียนความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าการเขียนความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังได้รับการสอน โดยใช้ชินเนคติกส์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดกับความสามารถในการเขียนความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิภาวดี วิภาวิน (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สื่อประสม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้สื่อประสม มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดเป็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อประสมร้อยละ 96.35 มีความคิดเห็นที่ดี โดยนักเรียนมีความรู้สึกชอบและต้องการให้นำกลับมาใช้เป็นสื่อการสอนอีก นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนการสอน นักเรียนสนใจและอยากเรียนรู้ต่อไปมากขึ้นและนักเรียนเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น

ศิริพร จันทร์สว่าง (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาของหนังสือการ์ตูน เพื่อสร้างแบบฝึกเสริมทักษะวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การใช้คำสแลง คำเพิ่มพยางค์ คำตัดพยางค์ คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ คำที่มีความหมายโดยนัย คำเกินจริงคำที่มีเสียงที่ชักนำให้เกิดความรู้สึก คำย่อ และมีการใช้สำนวนที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อนำไปใช้สร้างแบบฝึกเสริมทักษะวิชาภาษาไทยทำให้ผลการเรียนดีขึ้น

สุเมตตา คงสง (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ระหว่างก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกความคิด ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 25 คน ใช้แผนการทดลองแบบ one group pretest – posttest design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ จากผลการสำรวจภาพวาด TcT – Dp (test for creative thinking – drawing Production) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ ที (t – test dependent) ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการวิเคราะห์สร้างสรรค์ของเด็กที่มีความสามารถพิเศษหลังใช้ชุดฝึกความคิดเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลัดดา แก้วประเสริฐชัย (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกออกแบบน้อยเพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบฝึกการคิดออกแบบน้อย แบบทดสอบการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกคิดออกแบบน้อย มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณฑกานต์ วงษ์สวัสดิ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างวิดิทัศน์การ์ตูนชุดยาบ้าสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของวิดิทัศน์การ์ตูนชุดยาบ้าสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีค่าเท่ากับ 83.00/87.56 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนหลังชมวิดิทัศน์สูงกว่าก่อนชมวิดิทัศน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รุ่งรวี วรรณจิระ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างหนังสือการ์ตูนเรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า หนังสือการ์ตูนเรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพ 52.00/80.11 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสือการ์ตูนอยู่ในระดับดีมาก และนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือการ์ตูน ที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับชอบมาก

สุดใจ อึ้งรักษา (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างหนังสือการ์ตูนโดยใช้เกมประกอบเรื่องเลี้ยงดูเต็บใหญ่พันธุ์หายากเสพติด สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนโดยใช้เกมประกอบเรื่อง เลี้ยงดูเต็บใหญ่พันธุ์หายากเสพติด มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชอบหนังสือการ์ตูนที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

แบลงเคนชิพ (Blankenship, 1976, p.65) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกความคิดสร้างสรรค์ ที่มีต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการแสดงออกทางสร้างสรรค์ของนักเรียนเกรด 1 จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการฝึกความคิดสร้างสรรค์โดยใช้กิจกรรม 15 กิจกรรม ในเวลา 10 ชั่วโมง ที่มีต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการแสดงออกทางสร้างสรรค์ของนักเรียนเกรด 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนภาคเรียนที่ 1 เมือง Huntington รัฐ West Virginia จำนวน 96 คน แบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่มีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

คลอร์และโรเบิร์ต (Clare, & Robert, 1978, p.156) ได้ศึกษาการใช้นิทานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเด็กโดยใช้หุ่นจำลองและการแสดงบทบาทสมมติ พบว่าเด็กชายเหล่านี้มีทัศนคติที่ดีต่อสัตว์ และหลังจากนั้น 6 สัปดาห์ ทำการวัดอีกครั้งหนึ่งผลปรากฏว่าการวัดทัศนคติของเด็กทั้งสองโรงเรียนมีความมั่นคง เด็กชายที่เคยล่าสัตว์เลิกฆ่าสัตว์อย่างแน่นอน ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงว่า นิทานมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและทัศนคติที่มั่นคงของเด็ก

นิวตัน (Newton, 1993, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคะแนนการอ่านและระดับเจตคติระหว่างกลุ่มทดลองที่ใช้วรรณกรรมเป็นฐานกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ใช้วรรณกรรมเป็นใน

นักเรียนเกรด 7 โดยทดลองเป็นเวลา 46 ชั่วโมง ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมวรรณกรรมเป็นฐานจะมีระดับการอ่านและเจตคติต่อการอ่านสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ครัทซ์ฟิลด์ (Crutchfield, 1994, pp. 425 - 426) ได้ศึกษารูปแบบการฝึกความคิดสร้างสรรค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน เรื่อง การเสริมสร้างและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในโรงเรียน 56 โรงเรียน ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เป็นกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมและฝึกปฏิบัติรวมกับการให้คำปรึกษาแนะนำ ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 100 คน เป็นกลุ่มที่ได้รับการฝึกจากวีดิทัศน์แต่ไม่ได้รับคำปรึกษาแนะนำ ผลการวิจัย พบว่า ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความคิดสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกัน

เกตเซลส์และแจ๊คสัน (Getzels, & Jackson, 1995 pp. 145-151) ได้ศึกษาผลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับเกรด 7 และเกรด 8 จำนวน 315 คน เป็นกลุ่มทดลอง 150 คน และกลุ่มควบคุม 165 คน โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบเบ็ดเสร็จกับกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบเบ็ดเสร็จ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทอร์แรนซ์ (Torrance, 1995, pp. 24-25) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยการแก้ปัญหา กลุ่มทดลองเป็นนักเรียนระดับเกรด 7 จำนวน 19 คน ซึ่งได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยการแก้ปัญหาแบบต่าง ๆ ใช้เวลา 20 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ เจตคติและทักษะด้านการแก้ปัญหามากขึ้น และจากการรายงานด้วยตนเอง (Self Report) พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยนำสื่อที่ส่งเสริมการเขียนมาจัดการเรียนรู้นักเรียนได้มีโอกาสใช้ความคิดและจินตนาการที่อิสระ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำภาพการ์ตูน ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถพัฒนาการเขียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นในการแสดงออกทางการคิด และการเขียน โดยคำนึงถึงธรรมชาติและความต้องการของนักเรียน ทั้งยังส่งเสริมสนับสนุน การใช้ภาษาอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีลีลาการเขียนอย่างเต็มที่ต่อไปในอนาคตและเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงต่อไป